

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Dom är liksom som fjärilar”

En studie i hur pedagoger kan förebygga och
förmildra koncentrationssvårigheter

Victoria Burlind och Henrik Krook

”Examensarbete LAU370”

Handledare: Marianne Lundgren

Examinator: Björn Andersson

Rapportnummer: HT08-2611-054

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel:	”Dom är liksom som fjärilar” En studie i hur pedagoger kan förebygga och förmildra koncentrationssvårigheter
Författare:	Victoria Burlind och Henrik Krook
Termin och år:	Höstterminen 2008
Kursansvarig institution:	Sociologiska institutionen
Handledare:	Marianne Lundgren
Examinator:	Björn Andersson
Rapportnummer:	HT08-2611-054
Nyckelord:	Koncentrationssvårigheter, pedagoger, förebygga, klassrumsmiljö

Bakgrund

Vi har båda två intresserat oss för barn som bedöms ha koncentrationssvårigheter och vad pedagoger kan göra för att förebygga och förmildra koncentrationssvårigheter. Ämnet är också ytterst relevant i kompetenshöjande syfte för oss som blivande lärare.

Syfte

Syftet är att undersöka pedagogers uppfattning av elever som bedöms ha koncentrationssvårigheter.

Metod

Studien bygger på en kvalitativ undersökning där det empiriska materialet baseras på resultatet från sju intervjuer med pedagoger som alla arbetar inom skolår 1-6. Pedagogerna är verksamma i en storstad samt på landsbygden. Intervjuerna var semistrukturerade vilket innebär att vi kunde ställa följdfrågor och på så vis få ännu mer uttömmande svar.

Resultat

Resultatet visar att pedagogerna uppfattar koncentrationssvårigheter på liknande sätt. Vi har inte kunnat urskilja några större skillnader mellan storstadspedagogerna och landsbygdspedagogerna och inte heller mellan kvinnliga och manliga pedagoger. Gemensamt för pedagogerna är att de anser struktur och rutiner som oerhört väsentligt för att förebygga och förmildra koncentrationssvårighet.

Innehållsförteckning

FÖRORD	4
1 INLEDNING.....	5
2 LITTERATURGENOMGÅNG	6
2.1 HISTORIK.....	6
2.2 DEFINITION PÅ KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER ENLIGT ETT MEDICINSKT/BIOLOGISKT PERSPEKTIV	6
2.3 KÄNNETECKEN FÖR BARN MED KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER.....	7
2.4 VAD KAN FRAMKALLA KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER	9
2.5 OLIKA PERSPEKTIV PÅ SPECIALPEDAGOGIK.....	10
2.6 KLASSRUMSMILJÖ.....	13
2.7 UNDERVISNINGSFÖRM.....	13
2.8 GENUS.....	14
2.9 STYRDOKUMENT	15
2.10 ÅTGÄRDSPROGRAM OCH IUP.....	16
3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	17
4 METOD	18
4.1 KVANTITATIVA STUDIER	18
4.2 KVALITATIVA STUDIER	18
4.3 PILOTSTUDIE	18
4.4 URVAL AV INFORMANTER	19
4.5 BORTFALL	20
4.6 URVAL AV INTERVJUFRÅGOR	20
4.7 GENOMFÖRANDE.....	20
4.8 VALIDITET, RELIABILITET OCH GENERALISERBARHET	21
4.9 ETIK	22
5 RESULTAT	23
PEDAGOGERNAS DEFINITION AV KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER.....	23
KÄNNETECKEN FÖR ELEVER MED KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER	23
VAD SOM KAN ORSAKA KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER	24
HUR KAN MAN FÖREBYGGA OCH FÖRMILDRA KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER.....	26
HISTORIK	30
6 DISKUSSION	32
7 FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	37
REFERENSER.....	38
BILAGA 1.....	39
BILAGA 2.....	40
BILAGA 3.....	41

Förord

Skrivandet av detta examensarbete har varit mycket givande och vi kommer att ha stor nytta av de lärdomar och kunskaper vi erhållit under skrivprocessen. Ämnet koncentrationssvårigheter är något som vi båda är väldigt intresserade av och det har stundtals under VFU-perioderna känts som våra kunskaper inom området varit bristfälliga. Detta examensarbete har för oss varit kompetenshöjande och vi kommer med all säkerhet att vara bättre rustade som färdiga lärare inom området.

Vi har tillsammans haft ett gott samarbete och även om det under stundom känts jobbigt så har skrattet aldrig varit långt borta. Arbetsinsatserna har varit jämnt fördelade.

Vi vill här passa på att rikta ett stort tack till:

- ❖ De pedagoger som medverkade i intervjuerna och undvarade tid till oss. Utan Er hade det inte blivit något examensarbete, Era idéer och tankar har givit oss väldigt mycket.

- ❖ Vår handledare, Marianne Lundgren, för ovärderlig hjälp och konstruktiv kritik.

- ❖ Våra familjer och kompisar som vi har prioriterat bort många gånger under arbetets gång.

Göteborg 2009-01-07

Victoria Burlind och Henrik Krook

1 Inledning

Vi har fått intrycket att koncentrationssvårigheter diskuteras och belyses allt oftare inom dagens skola. De flesta pedagoger pratar ofta om de problem som det medför att ha ett "bokstavs barn" i klassen. Vi har under VFU-perioderna ofta hört hur pedagoger berättar att de inte riktigt vet hur de skall gå tillväga för att "hjälpa" elever med koncentrationssvårigheter. Detta innebär att vi fått bilden utav att elever som bedöms ha koncentrationssvårigheter har ökat. Vi tycker det är intressant huruvida elever oftare har koncentrationssvårigheter nu för tiden eller om det bara är vanligare att elever blir diagnostiserade och benämns ha koncentrationssvårigheter. Olsson och Olsson (2007:7) skriver att antalet barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter *tycks* öka. Vår ambition är att som framtida lärare kunna skapa goda möjligheter och förutsättningar för alla elevers lärande. Detta examensarbete har gjort att vi fått möjligheten att fördjupa oss i ett ämne som vi finner både intressant och inom skolan ständigt är aktuellt och viktigt. I Lpo 94 (Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet) under rubriken "En likvärdig utbildning" står det att "Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov" och "Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen" (Lpo 94, 2006:4). Vårt syfte och våra ambitioner går alltså i linje med vad läroplanen säger.

2 Litteraturgenomgång

Om ämnet koncentrationssvårigheter finns det mycket litteratur, vi har varit tvungna att avgränsa oss och välja den litteratur vi anser vara den bäst lämpade för vår studie. Kadesjö (2001) och Gillberg (2005) utgår ifrån ett medicinskt/biologiskt perspektiv där problematiken och åtgärder för elever med koncentrationssvårigheter ofta läggs på individnivå. Nilholm (2007), Olsson och Olsson (2007) och Persson (2007) utgår ifrån ett vidare perspektiv och de anser inte att problematiken enbart ligger på individnivå utan även på gruppnivå och organisationsnivå. I litteraturgenomgången kan man läsa om de olika perspektiven och vad de får för implikationer för undervisningen och förhållningssätt.

2.1 Historik

På 1840-talet noterades det att vissa barn med epilepsi visade prov på exceptionell överaktivitet (Gillberg, 2005:13). 50 år senare beskrev den engelske läkaren George Still ett tillstånd hos barn som inkluderade bristande impulskontroll, överaktivitet, motoriska brister samt koncentrationssvårigheter. Ytterligare 20 år senare framkom det att barn kunde drabbas av dessa symtom efter en epidemisk hjärnhinneinflammation. Ur detta föddes uppfattningen att barnet hade ådragit sig en mindre hjärndefekt och som skulle kallas MBD (Minimal Brain Damage). Vissa barn med diagnosen MBD behandlades, på 1930-talet, i USA med centralstimulerande medicin, medicinen dämpade ofta överaktiviteten och koncentrationsförmågan förbättrades.

I början av 1960-talet ändrades innebörden av förkortningen MBD, tidigare hade förkortningen stått för Minimal Brain Damage men D:et ändrades och fick nu en ny betydelse, nämligen Dysfunction (Gillberg, 2005:14).

Enligt Gillberg (2005:14) gick den engelske barnpsykiatern Michael Rutter, i början utav 1980-talet, ut med stark kritik angående begreppet MBD. Hans kritik gick i stort ut på att det inte kunde säkerställas att så många barn med MBD hade mindre hjärnskador, barn med bevisade hjärnskador hade andra symtom än vad brukligt är med MBD. Begreppet MBD används fortfarande runt om i världen om än i liten utbredning. Forskarna talar idag oftare om begreppen ADHD (attention deficit hyperactivity disorder) och DAMP (dysfunktion i fråga om aktivitet, motorik och perception) men även om olika former av koncentrationssvårigheter och överaktivitet.

Gillberg (2005:15) skriver att ADHD nu för tiden är den vanligaste termen men att även det engelska begreppet HKD (hyperkinetic disorder) och det nordiska begreppet DAMP ändvänds i stor utsträckning.

2.2 Definition på koncentrationssvårigheter enligt ett medicinskt/biologiskt perspektiv

Kadesjö (2001) delar upp definitionen på koncentrationssvårigheter i två delar, primära och sekundära koncentrationssvårigheter. Sekundära koncentrationssvårigheter är enligt Kadesjö

situationsbundna, han menar vidare att sekundära och primära koncentrationssvårigheter kan förekomma i en kombination av varandra.

Sekundära koncentrationssvårigheter eller situationsbundna koncentrationssvårigheter, som bland annat Kadesjö kallar det, innebär att barnet endast har koncentrationssvårigheter i vissa typer av situationer. Vissa barn som bedöms ha koncentrationssvårigheter överlag kan efter analysering av problemet visa sig endast uppstå i en speciell kontext. ”Det kan vara ett barn som ställs inför en uppgift som inte svarar mot dess erfarenheter eller intellektuella förutsättningar” (Kadesjö, 2001:19). Kadesjö tar upp flera exempel på situationsbundna koncentrationssvårigheter, ett exempel är när en elev med dyslexi skall genomföra en läsuppgift. Uppgiften som för de flesta elever är banal kan för eleven med dyslexi vara allt för svår vilket medför att motivationen tryter och eleven får svårt att koncentrera sig. I andra situationer kan däremot eleven med dyslexi koncentrera sig och inte ha några som helst problem med koncentrationsförmågan.

Primära koncentrationssvårigheter är, enligt Kadesjö (2001:22) till skillnad från sekundära koncentrationssvårigheter, en medfödd brist i hjärnans funktion. Vanliga symtom för primära koncentrationssvårigheter är att barnet har problem med att fokusera på en sak i taget, att kunna utelämna irrelevant stimuli samt förmågan att kunna slutföra uppgifter. Denna ”typ” av koncentrationssvårigheter upptäcks oftast i tidig ålder och brukar följa barnet genom uppväxten. Dessa barn styrs ofta av impulsiva infall utan någon baktanke. Barnet brukar också ha svårt att följa bestämda regler och följa en instruktion. Dessa barn har svårt att anpassa sin aktivitet till ”rätt” nivå för att passa in i en social situation som t.ex. klassrumsmiljö, antingen väldigt aktiva eller väldigt passiva.

Barn med koncentrationssvårigheter har ofta andra problem såsom svårigheter med perception, motorik, språk och kognitiva funktioner. Dessa problem är inte orsaken till koncentrationssvårigheterna men har ofta en ansevärd betydelse för hur koncentrationssvårigheterna yttrar sig (Kadesjö, 2001:22).

2.3 Kännetecknen för barn med koncentrationssvårigheter

Kadesjö (2001) beskriver att barn med primära koncentrationssvårigheter ser ut som barn gör i allmänhet och behöver få det som alla barn behöver, nämligen ”*kärlek, tålmod, stimulans och tydlighet*” (Kadesjö, 2001:25). Kadesjö menar att dessa barn behöver få ännu mer av dessa grundläggande behov än ”*vanliga*” barn. Kadesjö listar de vanligaste problem barn med primära koncentrationssvårigheter brukar ha:

- uppmärksamhetsstörning
- impulsivitet
- svårigheter med att finna lämplig aktivitetsnivå
- svårigheter med att uppfatta och följa instruktioner och regler (Kadesjö, 2001:25).

Gillberg (2005:37) beskriver *uppmärksamhetsstörning* som svårigheter att rikta uppmärksamheten mot en väsentlig information, till exempel. om någon ropar barnets namn. Symtom på uppmärksamhetsstörning är också att uppmärksamheten hos barnet inte kan hållas kvar längre perioder och att barnet ofta har problem med att växla uppmärksamheten till ny information. Detta medför att intrycket av barnet kan uppfattas som lätt distraherad och nervös men även att barnet kan uppfattas som att det skärmar av omgivningen och fastnar i en specifik uppgift. Uppmärksamhetsstörning medför också att barnet uppfattas ha svårt för att

lyssna. Kadesjö (2001:27) menar att ett barn som har en uppmärksamhetsstörning inte kan låta bli att notera yttre stimuli som ljud, visuella intryck och beröring vilket ofta medför att barnet bombarderas av i irrelevant stimuli. Barnet måste bara kolla efter vad det var för något ljud som lät eller vad bänkgrannen håller på med.

Gillberg (2005:19) ger exempel på hur *impulsivitet* kan yttra sig. Han menar på att en del barn ofta finner det jobbigt att invänta sin tur och att de ofta avbryter andras samtal och lekar. Barn som är impulsiva ställer också ofta svar på frågor innan de hört färdigt frågan vilket av många uppfattas som ouppfostrat och självcentrerat. Kadesjö (2001:29) menar att barn som är impulsiva inte tänker på följderna av sitt beteende, de handlar först och tänker efteråt. Barnet kan till exempel göra saker som de egentligen inte har som avsikt men som ofta får tråkiga följder. Barnet upplever inte att det gjort något fel fastän alla andra kan se att så är fallet.

Enligt Kadesjö (2001:33) har många barn med koncentrationssvårigheter problem med att hitta rätt *aktivitetsnivå* och många uppfattas som extremt aktiva. Dessa extremt aktiva barn beskrivs ofta som barn som inte kan sitta stilla och som alltid måste ha något att göra. I skolsituationer kan det yttra sig som att barnet har svårt att sitta still och ofta lämnar sin plats i klassrummet, att barnet pratar för mycket, har svårigheter med att leka lugna lekar och ofta ”trummar” med händer och fötter. I skolmiljön går detta beteende i clinch med vad lärare ofta vill att elever skall göra, nämligen sitta stilla och vara tysta. Gillberg (2005:33) skriver att förmågan att kunna reglera aktivitetsnivån till rådande omständigheter är väsentlig för om barnet uppfattas som normalaktiv eller inte. Enligt Gillberg (2005:33) är bristande aktivitetskontroll ofta ett kännetecken för barn med diagnoserna ADHD/DAMP.

Kadesjö (2001:37) menar på att när man pratar om barn med koncentrationssvårigheter så tänker man oftast på de utåtagerande barnen som är extremt aktiva men han poängterar att det är viktigt att vi inte glömmer barnen som är passiva och som i litteraturen beskrivs som dagdrömmare. Barn som är passiva är svårare att upptäcka för de stör ingen utan sitter ofta i egna tankar och enligt Kadesjö är de ofta inte närvarande. Karaktäristiska drag hos barn som är passiva är att de har svårt att komma igång och färdigställa en uppgift, har svårt att förstå sammanhanget och drar sig ofta ifrån fysiska lekar som idrott. Tyvärr får barn som är passiva ofta mindre uppmärksamhet än de utåtagerande på grund av att de inte på samma vis pockar på uppmärksamhet men som Kadesjö skriver så behöver även de mycket stöd för att utvecklas.

Barn som upplevs vara passiva är ofta sena i utvecklingen och kan enligt Kadesjö (2001:39) uppfattas som långsamma och slöa. Barnen kan ha problem med kamratrelationer men kan oftast arbeta och leka med likasinnade. Barn som är passiva behöver ”pushas på” genom mycket stimulans och uppmuntran för att klara av att färdigställa och fortsätta med en viss aktivitet. Gillberg (2005:33) skriver att de flesta, båda barn och vuxna, ibland befinner sig i ett av ytterlägena extremt aktiva eller passiva men att vi oftast befinner oss i ett normalaktivt läge. De flesta har förmågan att automatiskt styra aktivitetsnivån så att den stämmer in i kontexten, även om styrningen av aktivitetsnivån sker medvetet så behöver de allra flesta människor inte tänka på hur det går till.

Kadesjö (2001:38) skriver att forskning om barn som upplevs passiva inte alls har varit lika omfattande som forskningen om de hyperaktiva barnen. Undersökningar som däremot har gjorts pekar på att de passiva barnen är betydligt färre än de extremt aktiva barnen. En kanadensisk studie som Kadesjö refererar till, visar på att det finns 5 gånger så många extremt aktiva som passiva elever, däremot är andelen flickor lika stor som andelen pojkar.

Kadesjö (2001:40) skriver att barn med koncentrationssvårigheter har svårt att uppfatta instruktioner och har ofta svårt att följa bestämda regler. Detta problem visar sig inte bara i det sociala samspelet utan det påverkar även elevens inläring. Kadesjö menar att undervisningen i hög grad bygger på att eleven skall lära sig att känna igen vissa mönster i den teoretiska inläringen. Barn med koncentrationssvårigheter tenderar att inte följa dessa mönster utan de har en mer slumpartad inlärningsstil. Mycket utav undervisningen inom dagens skola syftar till att eleven inte bara skall kunna utföra en viss uppgift utan att eleven även skall förstå principen som till exempel vid matematikinläring. Att förstå dessa regler och principer är för barn med koncentrationssvårigheter svårt och det kräver att vi vuxna ger dem extra stöd. Kadesjö beskriver barn med koncentrationssvårigheter som om de hela tiden lever i nuet och inte alltid har förmågan att se vad handlandet för med sig för några konsekvenser, de har en tendens att glömma tidigare överenskommelser.

2.4 Vad kan framkalla koncentrationssvårigheter

Bristande motivation

Kadesjö (2001:18) betonar att elevers koncentration beror mycket på hur motiverad eleven är för en viss uppgift. Olsson och Olsson (2007:13) håller med Kadesjö om att motivationen är viktig för elevernas koncentrationsförmåga och uppgifterna som eleverna skall utföra måste för eleverna vara meningsfulla. Barn med svåra koncentrationssvårigheter kan under rätta omständigheter och när de är motiverade koncentrera sig på en viss uppgift. Vissa barn kan hålla sig koncentrerade i hemmamiljö då de får göra vad de vill men i ett skolsammanhang när de på uppmaning av pedagog skall utföra en uppgift visar prov på stora koncentrationssvårigheter. För att få en elev med koncentrationssvårigheter koncentrerad så är det viktigt att hela tiden finnas i närheten av eleven så att man som pedagog kan stötta och uppmuntra när eleven börjar tappa fokus. Det är även svårare att motivera elever som har koncentrationssvårigheter än de flesta övriga eleverna och elever med koncentrationssvårigheter är i högre utsträckning beroende av motivation i nuet.

Informationssamhällets påverkan

Olsson och Olsson (2007:12) skriver att massmedia ideligen överöser oss med nya impulser och intryck som historiskt sett aldrig varit mer omfattande. Massmedias bevakning når oss via TV och alla (i Sverige) kan följa oroligheter och krig från soffläge. Ofta uppfattas detta som både hemskt och oroväckande. För barn och ungdomar kan det vara svårt att hantera all denna information från media, dessutom så ingår barnen i en mängd olika gruppkonstellationer både i skolan och på fritiden. Det täta informationsflödet som drabbar barn och ungdomar kan verka förvirrande och det kan vara svårt att urskilja vilken information som är viktig. Barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter kan uppfatta detta som mycket förvirrande och de kan få svårt att koppla samman upplevelser och erfarenheter.

Kadesjö (2001:15) beskriver att det allt tätare informationsflödet samt möjligheter för barn och ungdomar att medverka i en otal mängd aktiviteter, kan innebära att dessa möjligheter för vissa barn och ungdomar istället slutar i splittring och kaos.

Familj och sociala faktorer

Olsson och Olsson (2007:15) skriver att barn kan få koncentrationssvårigheter om deras vardag och uppväxtmiljö präglas av oroligheter och konflikter. Om barnet till exempel varit i konflikt med föräldrarna eller om föräldrarna bråkat på morgonen, kan barnet få problem med

att koncentrera sig på grund av att tankarna är på ett helt annat håll. Barn som i hemmiljön saknar trygghet och struktur har även ofta brist på vuxna förebilder. Barn som saknar vuxna förebilder har inte hemifrån fått hjälp med att skapa rätt förutsättningar för inläring och koncentration. Utifrån en sådan bakgrund är det inte lätt för barnet att koncentrera i skolan och de kan få svårt att förstå vilka regler som gäller i skolan och vilka förväntningar som ställs. Olsson och Olsson skriver vidare att barnet istället för att jobba med en specifik uppgift blir rörliga och i stort behov av bekräftelse för att utföra uppgiften.

Posttraumatisk stress

Olsson och Olsson (2007:40) beskriver att ett posttraumatiskt stressyndrom innebär att en individ både i sovande och vaket tillstånd kan återuppleva traumatiska upplevelser som t.ex. krig, övergrepp och katastrofer. Posttraumatisk stress kan utlösas i drömmar men även i vaket tillstånd av ett speciellt synintryck, doft, ljud och beröring. Symtom på posttraumatisk stress kan förutom koncentrationssvårigheter vara bland annat irritation, nedstämdhet och misstänksamhet. Symtom för posttraumatisk stress kan likna symtomen för ADHD, men behandlingsformerna är olika. Människor som lider av posttraumatisk stress kan behöva gå i samtalsterapi under lång tid för att bli kvitt symtomen. Samtalsterapi fungerar sällan på små barn på grund av deras bristande kommunikativa förmåga utan de kan behöva terapi i form av lek, så kallad lekterapi.

2.5 Olika perspektiv på specialpedagogik

Nilholm (2007:25) skriver att den grundläggande idén inom det kompensatoriska perspektivet på specialpedagogik är att kompensera individer för deras problem. Det kompensatoriska perspektivet har sin bas inom medicinsk/psykologisk forskning. Forskningen eftersträvar att uppnå allmän kunskap om individer med liknande problem och måste därför gruppera individerna. Forskarna söker i dessa grupper efter psykologiska och neurotiska processer som gör att de kan förstå problematiken och komma med förslag på hur man kan kompensera de problem som individerna uppvisar. Diagnostisering är inom det kompensatoriska perspektivet centralt.

Nilholm skriver att specialpedagogik historiskt sett varit till för vissa grupper av individer. Målgrupperna för specialpedagogiska åtgärder är:

1. döva och hörselskadade barn
2. barn som har synnedsättning eller är blinda
3. barn i problematiska lärandesituationer (t.ex. i psykosociala svårigheter, i lässvårigheter, i generella svårigheter med lärandet),
4. barn med utvecklingsstörning (och med ytterligare funktionshinder) (Nilholm, 2007:26).

Persson (2007:144) skriver att det fortfarande är det kategoriska perspektivet som dominerar den specialpedagogiska verksamheten men att det pågår en förskjutning mot ett relationellt perspektiv, om än långsamt. Inom det kategoriska perspektivet så är eleven i fokus för de åtgärder pedagoger genomför och eleverna benämns som: elever *med* svårigheter. Pedagogerna jobbar med mer eller mindre akuta problem inom skolan och det är eleven som skall anpassas att passa in i gruppen och skolan. Detta arbete blir, enligt Persson, oftast kortsiktigt. Ser man däremot på specialpedagogik ur ett relationellt perspektiv så benämns elever med problem som: elever *i* svårigheter och problemet förskjuts från individnivå till

gruppnivå, det vill säga att det inte är eleven som har problem utan att eleven får problem på grund av situationen och miljön. Persson skriver att om den specialpedagogiska verksamheten ses ur ett relationellt perspektiv så ligger tyngdpunkten på vad som sker i förhållandet, samspelet och interaktionen mellan olika individer. Det relationella- och kategoriska perspektivet utgör två helt skilda sätt att se på specialpedagogik men enligt Persson skall de inte ses som rätt och fel utan något som pedagoger måste förhålla sig till. Även lärandemiljön bör, enligt Persson, ligga i fokus när pedagoger utformar specialpedagogiska åtgärder för elever i svårigheter. Tabellen nedan visar på skillnaderna mellan de två perspektiven.

	Relationellt perspektiv	Kategoriskt perspektiv
Uppfattning av pedagogisk kompetens	Förmåga att anpassa undervisning och stoff till skilda förutsättningar för lärande hos eleverna	Ämnesspecifik undervisningscentrerad
Uppfattning av specialpedagogisk kompetens	Kvalificerad hjälp att planera in differentiering i undervisning och stoff	Kvalificerad hjälp direkt relaterad till elevers uppvisade svårigheter
Orsaker till specialpedagogiska behov	Elever i svårigheter. Svårigheter uppstår i mötet med olika företeelser i uppväxt- och utbildningsmiljön	Elever med svårigheter. Svårigheter är antingen medfödda eller på annat sätt invidbundna.
Tidsperspektiv	Långsiktighet	Kortsiktighet
Fokus för specialpedagogiska åtgärder	Elev, lärare och lärandemiljö	Eleven
Förläggning av ansvaret för specialpedagogisk verksamhet	Arbetsenheter (-lag) och lärare med aktivt stöd från rektor	Speciallärare, specialpedagoger och elevvårdspersonal

(Persson, 2007:143)

Nilholm (2007:38) skriver att det växt fram kritik mot det kompensatoriska perspektivet som han kallar för det kritiska perspektivet. Kritiken mot det kompensatoriska perspektivet riktar sig främst emot att man inom detta perspektiv anser att elevens skolmisslyckande beror på en patologi som eleven har. Inom det kritiska perspektivet anser man, till skillnad från det kompensatoriska perspektivet, att orsaken till elevens skolmisslyckande finns utanför eleven och att skolorna borde se elevernas olikheter som en resurs istället för problem. Kritik riktas också mot diagnostiseringen av elever eftersom det är subjektiva bedömningar. Skrtic (Skrtic, 1995 i Nilholm 2007:38) menar att diagnoser är till nackdel för eleven men till fördel för skolan eftersom skolan då kan skylla på elevens brister istället för på institutionella brister.

Nilholm (2007:61) beskriver också ett perspektiv som Nilholm kallar för dilemmaperspektivet. Namnet dilemmaperspektiv kommer ifrån att det inom perspektivet antas att dagens skola står inför en mängd dilemman. Ett dilemma innebär en valsituation där motstridiga krav måste uppfyllas, detta medför att ett dilemma inte kan lösas utan det är något man måste lära sig att förhålla sig till. Enligt Clark, Dyson och Millward (Clark, Dyson och Millward, 1998 i Nilholm 2007:62) är motsättningen att elever ska ges någorlunda liknande kunskaper och att elever även skall få möjlighet att utveckla sina egna intressen ett centralt dilemma inom utbildningssystemet. Detta innebär att ett dilemma mellan individualiserad och gemensam undervisning uppstår som skolan och pedagoger måste förhålla sig till.

Enligt Nilholm (2007:64) så har det kompensatoriska perspektivet historisk sett dominerat specialpedagogiken och har fortfarande starkt fäste i den svenska skolan. Numera är det, enligt Nilholm, främst det kritiska perspektivet som är mest framträdande inom den specialpedagogiska forskningen. Clark m.fl. (Clark, Dyson och Millward, 1998 i Nilholm 2007:62) anser att forskningen på specialpedagogik ur det kritiska perspektivet tagit stor plats och gjort det svårt för andra åsikter att göra sig hörda. ”Framförallt har den starka fokuseringen på dekonstruktion på specialpedagogiken och på utvecklandet av inkluderande praktiker kommit att fastställa ideal för pedagogisk verksamhet som förefaller sanna oberoende av tid och rum och empiriska iakttagelser” (Nilholm, 2007:64). Clark m.fl. (Clark, Dyson och Millward, 1998 i Nilholm 2007:62) hävdar att skolan som institution alltid måste anta konkret form och skolan måste därför ta ställning i dilemman när olika uppfattningar går i clinch med varandra.

Nilholm (2007:72) skriver att ett annat dilemma är ifall eleven skall kompenseras för sina brister eller om miljön skall ändras så att det passar eleven, dilemmat handlar alltså om kompensation gentemot deltagande. Detta dilemma är något som visar sig i den svenska skolpolitiken där kompensatoriska åtgärder förekommer i form av särskola och små undervisningsgrupper samtidigt som inkludering och deltagande förespråkas inom skolan.

Sammanfattningsvis om de tre perspektiven skriver Nilholm att ”I det kompensatoriska perspektivet ses utvecklandet av metoder/behandling riktade mot specifika grupper som det centrala. De professionellas uppgift är att arbeta utifrån de metoder som befunnits vara bäst i vetenskaplig prövning” (Nilholm, 2007:85).

I det kritiska perspektivet förutsätts ofta en given bild av vad demokrati är. T.ex. har begreppet *inkludering* kommit att utgöra en sådan bild av vad demokrati är, dvs. barns rätt till deltagande i den vanliga verksamheten som då skall vara anpassad till elevers olikhet (Nilholm, 2007:85).

I dilemmaperspektivet blir demokratins gestaltning, i kontrast till de båda tidigare perspektiven, istället något som bör undersökas, dvs. frågor om vem som bestämmer vilket/vilka perspektiv som ska vara giltiga, och vad detta får för konsekvenser, blir centrala(...).I ett dilemmaperspektiv tas således inte en bestämd utgångspunkt i den ”rätta” modellen utan intresset ligger snarare i en kritisk undersökning av hur befintliga modeller fungerar (Nilholm, 2007:85).

2.6 Klassrumsmiljö

Andersson (2002:72) skriver att bland annat den opersonliga klassrumsmiljön försvårar lärandet för elever som behöver individuell handledning och tät kontakt med pedagoger. Klassrumsmiljön är på många håll splittrad och som medför att elever med koncentrationssvårigheter inte kommer till sin rätt, elever med koncentrationssvårigheter skulle i många fall behöva en lugnare och tryggare miljö.

Kadesjö (2001:185) rekommenderar angående placeringen av elever med koncentrationssvårigheter i klassrummet att den bör vara sådan att eleven kan ha ögonkontakt med pedagogen och på så vis blir samspelet lättare. Placeringen kan också vara utefter en vägg, detta medför att det inte förekommer något distraherande bakom elevens rygg. En sådan placering gör att eleven slipper att vända sig om för att se efter vad som händer. Kadesjö menar också att man skall vara försiktig med att byta plats på elever med koncentrationssvårigheter för att det skapar en mängd nya intryck och nya relationer till bänkgrannarna skapas. Han anser att motiven skall vara mycket starka om man skall byta placeringen på en elev med koncentrationssvårigheter i klassrummet. Olsson och Olsson (2007:54) pekar på vikten av trygghet i klassrumssituationen för att den skall vara elever med ADHD till belåtenhet. Det kan enligt Olsson och Olsson vara bra att placera en elev med koncentrationssvårigheter jämte en strukturerad klasskamrat som kan fungera som stöd och någon som eleven kan be om hjälp.

Gillberg (2005:146) skriver att en vanlig uppfattning angående elever med DAMP är att miljön skall vara avskalad, det vill säga att man tar bort allt pynt och sådant som inte är relevant för lärandet. Detta är något som enligt Gillberg stämmer för en stor grupp av elever med DAMP men att det har ringa eller ingen betydelse för mindre grupper. Slutsatsen som Gillberg drar kring elever med DAMP angående klassrumsmiljön är att det inte finns några generella råd utan att det är ytterst individuellt och att man helt enkelt får testa sig fram.

2.7 Undervisningsform

Ladberg (1994:134) menar att innan man börjar undervisa eleverna så måste man skapa goda förutsättningar för att skapa sig själv möjligheter att undervisa. Hon beskriver att många lärare verkar avskärma sig från detta genom motiveringen: ”Jag är lärare, jag är utbildad för att undervisa, jag kan inte hålla på med allt det andra” (Ladberg, 1994:134). I Lpo 94 under rubriken skolans uppdrag står det dock att: ”Skolan skall präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet” (Lpo 94, 2006:5).

Ogden (1991:194) skrev redan 1987 att struktur är centralt inom det specialpedagogiska området, men att struktur, enligt Ogden, kan beskrivas på olika sätt. Det som de olika förklaringarna av struktur har gemensamt är vikten av lärarens planering, både av undervisning och skolmiljö, betonas. Strukturen i undervisningen är till för att underlätta elevens lärande och sociala anpassning. Ogden skriver, för att skapa en strukturerad undervisning och miljö så krävs det först att läraren själv är strukturerad. Läraren behöver inte bara hjälpa eleven med strukturerandet av lärandet utan också med hela elevens situation som exempelvis att komma i tid och få med sig rätt böcker.

Kadesjö (2001:179) beskriver det som att det inte finns någon perfekt skolsituation för elever med koncentrationssvårigheter. Han skriver att det mest realistiska målet är att se till att dessa

barns skolgång inte ”gör ont värre... med tanke på hur många av dessa barn har det idag” (Kadesjö, 2001:179). En elev med koncentrationssvårighet kan under en kort individuell lektion tillsammans med en specialpedagog lära sig mer än under en dag i helklass. Fastän vissa elever, för lärandet, skulle behöva mer individuella lektioner så är isoleringen från klasskamraterna olycklig. Nilholm (2007:85) och Andersson (2002:72) är av uppfattningen att skolans struktur och organisation inte passar alla elever. Andersson anser att de stora klasserna skapar problem för elever som behöver enskilda instruktioner och tätare kontakt med pedagog. Fördelar med att dela upp elever i olika specialklasser och individuell undervisning är att gruppen blir mindre vilket innebär att kontakten mellan elev och pedagog blir tätare. En annan fördel är att tempot på undervisningen blir lugnare och att kraven är lägre. Hon skriver att i denna typ av undervisning så arbetar pedagogen i högre grad utifrån ett helhetsperspektiv, det vill säga att man även betonar elevens sociala och känslomässiga utveckling. Man låter fler elever få möjlighet att lyckas och därigenom mår de bättre.

Nackdelar med uppdelning av eleverna kan vara att eleverna känner sig ännu mer annorlunda, vilket, enligt Andersson (2002:73), påverkar deras självkänsla. Om en elev jämt skulle tas ut ifrån den ordinarie undervisningen och ingå i någon form av specialundervisning så är det lätt att dessa elever blir ”stämplade” och får en etikett att de är ”si eller så”. Denna etikett kan vara svår att bli av med senare i livet. En annan nackdel med specialundervisning kan vara att kompisrelationerna blir lidande.

I Lpo 94 under rubriken skolans uppdrag står det att: ”Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper”. (Lpo 94, 2006:5).

Kadesjö (2001:182) skriver att relationen mellan elev och lärare kan vara det som väger tyngst gällande hur bra eleven trivs i skolan. Han menar på att elever med stora koncentrationssvårigheter ibland kan ”provocera fram lärarens sämsta sidor så att samspelet med barnet blir allvarligt destruktivt” (Kadesjö, 2001:182). Kadesjö skriver vidare om vikten med att lära känna och förstå eleven så att pedagogen kan skapa en stabil tillvaro i klassrummet. Det är viktigt som pedagog att inte tro att eleven gör handlingar bara för att ”reta” och provocera utan att pedagogen tänker: hur kan jag hjälpa eleven. Kadesjö menar att man i möjligaste mån skall försöka ”agera istället för att reagera” (Kadesjö, 2001:183).

Ladberg (1994:97) och Andersson (2002:216) beskriver vikten av att pedagoger som jobbar med utsatta barn får stöd i sitt arbete. De menar på att få stöd är nödvändigt för att man skall orka med arbetet med utsatta barn. Det stöd Andersson skriver om kan komma ifrån såväl ledning som kollegor och arbetsenhet. ”Problemen uppstår i mötet mellan elevernas förutsättningar och skolans förväntningar och krav” (Andersson, 2002:72)

Enligt Olsson och Olsson (2007:55) ger det trygghet till elever med koncentrationssvårigheter om pedagogen inför fasta rutiner i skolan. Deras skoldag bör vara strukturerad så att elever med koncentrationssvårigheter hela tiden vet vad de skall göra. Olsson och Olsson skriver att elever med diagnosen ADHD ofta uppfattar lektionerna som för långa, åtgärd för detta kan vara att ge eleverna möjlighet att ta korta pauser som brukar medföra att de får ny energi och förbättrar elevernas koncentrationsförmåga.

2.8 Genus

Carlsson-Kendall och Olsson (2008:10) skriver att pojkar med ADHD märks i högre grad än flickor med samma diagnos. Symtom på pojkar med ADHD är ofta mer utåtagerande än flickor med ADHD, pojkarna hamnar oftare i bråk och konflikter. Detta kan medföra att det inom skolan är lättare att upptäcka pojkar med ADHD och de får ofta hjälp tidigare än flickorna.

Enligt Gillberg (2005:119) så vållar pojkar betydligt mycket mer problem än flickor under uppväxten. Det är mycket vanligare att pojkar har funktionsstörningar, beteendevikelser och neuropsykiatriska problem än flickor. Även diagnoser som ADHD, DAMP och dyslexi är vanligare hos pojkar än flickor. Gillberg skriver vidare att flickor överlag är tidigare i sin mognad och utveckling än pojkar, han uppskattar att flickor generellt sett är 1-2 år tidigare i sin utveckling än pojkar. Ett förslag som Gillberg uttrycker är att pojkar borde börja ett år senare i skolan än flickor för att klassen mognadsmässigt sett skall bli mer homogen.

Angående diagnosen ADHD så skriver Kadesjö (2001:68) att de flesta undersökningar pekar på att det är 3-4 gånger så vanligt att pojkar har ADHD än flickor. Kadesjö menar också på att flickors problematik om primära koncentrationssvårigheter inte belyses lika ofta som pojkarnas, detta på grund av att flickornas uttryckssätt inte uppfattas lika störande som pojkarnas.

2.9 Styrdokument

I Lpo 94 (2006) beskrivs vilka mål och riktlinjer som det skall arbetas utefter inom skolan. Nedanstående är en sammanfattning av vad det står om barn i behov av särskilt stöd i Lpo 94.

Under rubriken Grundläggande värden står det att ”Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet” (Lpo 94, 2006:3).

Vidare skrivs i Lpo 94 att alla elever inom skolan har rätt till en likvärdig utbildning och det betonas att eleverna har olika behov.

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla (Lpo 94, 2006:4).

I Skolverkets rapport 324 (Skolverkets lägesbedömning 2008) konstateras att elever i behov av särskilt stöd inte alltid får den hjälp och stöttning som de behöver. Skolverket skriver vidare i rapporten att det måste ske en reglering i skollagen med syfte att ”...förstärka elevens rätt till flexibla lösningar och stödja lärarens möjligheter att utifrån en pedagogisk bedömning ge eleven en adekvat stödåtgärd” (Skolverket, 2008:12). Skolverket (2008:12) skriver vidare i rapporten, angående elevers rätt till särskilt stöd, att det bör uppmärksammas under vilka förutsättningar stödåtgärder får ges i särskilda undervisningsgrupper.

Under rubriken "God miljö för utveckling och lärande" skriver Skolverket att "Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter" (Lpo 94, 2006:7)

I Lpo 94 finns det direktiv och riktlinjer för vad personal inom skolan skall göra.

"Alla som arbetar i skolan skall

- uppmärksamma och hjälpa elever i behov av särskilt stöd och
- samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande" (Lpo 94, 2006:12)

Läraren skall

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande,
- stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan,...
- stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter,
- samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen (Lpo 94, 2006:12)

2.10 Åtgärdsprogram och IUP

Alla elever skall ha en IUP (individuell utvecklingsplan). Persson (2007:120) skriver att åtgärdsprogram upprättas för elever som bedöms vara i behov av särskilt stöd. I åtgärdsprogrammet dokumenteras och planeras elevens utveckling och skolgång. Sedan januari 2001 skall alla elever med prognos att de inte kommer uppnå målen för respektive år "få" ett åtgärdsprogram oavsett skolform. Persson hänvisar till en enkätstudie, som han gjort tillsammans med Asp-Onsjö, som pekar på att åtgärder som vanligtvis företas med elever som "fått" ett åtgärdsprogram är kanaliserade så att man skall rätta till de brister eller problem som eleven bedöms ha. Det är ofta specialpedagoger som ansvarar för att dessa åtgärder utförs, följs upp och dokumenteras. I och med att problemen allt som oftast läggs på individnivå minskas elevens problem i bästa fall, men problem som har med lärandemiljön kommer ofta i skymundan. Persson anser att problemen oftast stannar på individnivå på grund av att det finns en tendens bland skolpersonalen att inte granska varandras arbete. Det krävs enligt Persson mycket mod för att granska en lärarkollega och som ofta leder till att granskning och kritik blir återhållsam. Det är också lättare för pedagogerna att lägga problemet på eleven än att utföra ett omfattande arbete som att analysera gruppen och skolan, det vill säga på grupp- och organisationsnivå.

3 Syfte och frågeställningar

Syfte

Syftet är att undersöka pedagogers uppfattning av elever som bedöms ha koncentrationssvårigheter.

Frågeställningar

- Hur definierar pedagoger koncentrationssvårigheter?
- Hur kan man som pedagog förebygga och förmildra koncentrationssvårigheter?
- Anser pedagogerna att det skett någon förändring gällande synen på koncentrationssvårigheter de senaste årtiondena?

4 Metod

Under metodkapitlet beskriver vi olika typer av metoder och motiverar valet av den metod vi använder i arbetet. För att kunna motivera valet av metod har vi utgått ifrån tre olika författares åsikter om metodval. Urval av informanter, urval av intervjufrågor, pilotstudie, genomförande och de etiska aspekterna presenteras också i metodkapitlet.

4.1 Kvantitativa studier

Patel och Davidson (2003:14) skriver i sin bok att den kvantitativa forskningen inriktar sig på mätning av datainsamling, statistisk bearbetning och analys. Enligt Stukát (2005:31) skall forskare börja med att få in ett så stort dataunderlag som möjligt. Därefter tolka och se ett mönster om vad som antas gälla rent generellt i den undersökande gruppen. Detta innebär att de sju pedagoger vi intervjuat skall representera alla lärare och att en generell bedömning skall kunna göras, vilket inte är möjligt. I Stukáts (2005:31) bok kan man läsa att kritikerna ser resultaten från denna typ av studie som breda, generella och att de inte går in på djupet. Då vi är ut efter att komma in på djupet och förstå de intervjuade så ansåg vi att denna typ av metod inte skulle lämpa sig till vår undersökning.

4.2 Kvalitativa studier

Eftersom vårt syfte är att ta reda på hur pedagogerna arbetar med barn som bedöms ha koncentrationssvårigheter och utifrån de frågor vi ville ha svar på, så bedömde vi att det var bäst lämpat att använda oss av kvalitativa studier. Trost (2005:14) skriver att kvalitativa studier bör användas om det finns ett intresse i att få reda på hur människor resonerar, reagerar eller för att kunna särskilja eller urskilja ett varierat handlingsmönster. Stukát (2005:32) skriver att det kvalitativa synsättet växt fram från den humanistiska vetenskapen, då med de filosofiska inriktningarna fenomenologin och hermeneutiken som grund. Tonvikten läggs på att få en holistisk information, det vill säga att se helheten och inte bara ta ut delarna. Stukát fortsätter att skriva ”Huvuduppgiften för det kvalitativa synsättet är att tolka och förstå de resultat som framkommer, inte att generalisera, förklara och förutsäga” (Stukát, 2005:32).

De vanligaste metoderna vid en kvalitativ studie är djupintervjuer och ostrukturerade observationer dessa bearbetas och tolkas sedan av forskaren med den förförståelse som denna har. Detta medför att den kvalitativa forskningen kritiserar för att vara alltför subjektiv, då resultatet beror till allt för stor del på vem det är som forskar, analyserar och därefter gör sina tolkningar.

4.3 Pilotstudie

Eftersom vi aldrig gjort en sådan omfattande intervjustudie förut så ansåg vi det som en självklarhet att innan intervjuerna genomföra en pilotstudie. Patel och Davidsson (2003:58) beskriver pilotstudier som något man kan använda sig av när man behöver pröva en viss

teknik eller upplägg, de pekar även på betydelsen av att informanten som genomför pilotstudien skulle kunna tillhöra den riktiga undersökningsgruppen.

Stukát (2005:66) skriver om betydelsen av att genomföra en pilotstudie innan själva intervjuerien för att på förhand kunna stryka/lägga till frågor, han beskriver det som om att frågorna behöver "tvättas" för att få med "rätt" frågor. Stukát skriver vidare att det är viktigt att kontrollera hur lång tid intervjun tar och om den är genomförbar. Det är enligt oss viktigt att man kan ge informanten en bra uppskattning på hur lång tid intervjun kommer att ta, detta för att minimera ett eventuellt irritationsmoment och för att pedagogen skall kunna planera in intervjun i schemat.

Vi valde att göra provintervjun med en lärare i de tidigare åldrarna. Innan provintervjun skickade vi frågorna samt ett brev (se bilaga 3) där vi bland annat beskrev vårt syfte och garanterade anonymitet till läraren som skulle genomföra provintervjun. Vi ansåg att det var viktigt att testa våra frågor innan intervjustudien, frågorna visade sig till stor del vara till vår belåtenhet. Vi tyckte dock, efter analysering av pilotstudien, att några av frågorna var felformulerade och det innebar att intervjupersonen inte riktigt förstod frågorna. Efter pilotstudien förtydligade vi frågorna vilket resulterade i bilaga 2.

Under pilotstudien medverkade vi båda två, vi ansåg det viktigt eftersom vi båda efteråt kunde utvärdera hur det gått. En av oss deltog i konversationen medan den andre förde anteckningar. Antecknaren fokuserade mest på hur intervjun fungerade och noterade följdfrågor som vi skulle kunna ha nytta utav. Under pilotstudien använde vi oss utav en ljudinspelare för att genomförandet skulle bli så likt de "riktiga" intervjuerna som möjligt. Det visade sig på efterhand att det var oerhört viktigt att vi testade ljudinspelaren under pilotstudien för ljudkvaliteten var inte riktigt till vår belåtenhet.

4.4 Urval av informanter

Vi bestämde efter noggrant övervägande och genom rekommendationer från vår handledare att intervjua åtta pedagoger som alla är verksamma i skolår 1-6. "Viktigt är att komma ihåg att ett fåtal väl utförda intervjuer är mycket mer värda än ett flertal mindre väl utförda" (Trost, 2005:123). Sex utav dessa pedagoger arbetar som klasslärare medan två arbetar som specialpedagoger. Fyra av personerna i urvalet arbetar i en större stad och de övriga fyra arbetar på landsbygden, båda i Västra Götalands län. Två av informanterna är män och arbetar på olika skolor, sex av informanterna är således kvinnor. Vi valde skolåren 1-6 för att vi båda två har inriktat oss på att arbeta i de tidigare skolåren. Pedagogerna fick en formell förfrågan om de kunde tänka sig att medverka. Vår tanke med att ha pedagoger som är verksamma i både stad och landsbygd är att vi tycker det är intressant att undersöka om det finns skillnader och att vi förhoppningsvis får en varierad bild hur de uppfattar koncentrationssvårigheter.

Vi gjorde alltså ett medvetet urval efter noggrant övervägande. Vi ville ha både manliga och kvinnliga informanter, både lärare och specialpedagoger samt att pedagogerna inte skulle vara nyutexaminerade. Vi har valt informanter för att få en så stor variation av uppfattningar som möjligt. Vi är medvetna om att resultatet av intervjuerna är svårt att generalisera, vår avsikt med intervjuerna var dock inte att generalisera utan att tolka och förstå resultatet.

4.5 Bortfall

En av informanterna hade ej möjlighet att genomföra intervjun under vår bestämda intervjuperiod. Eftersom vi ville följa vår tidsdisponering så ansåg vi att bortfallet var oundvikligt. Vi anser dock att bortfallet har ringa betydelse för vårt resultat. Vi intervjuade alltså sju pedagoger totalt se bilaga 1.

4.6 Urval av intervjufrågor

När vi utformade intervjufrågorna utgick vi från vårt syfte och frågeställningar.

Stukat (2005:39) skriver att de frågor som ställs till informanten måste kunna förstås och att frågorna inte på något sätt är ledande, innehåller värdeladdade ord eller att man använder sig utav diffusa frekvensord. Dessa punkter har vi försökt eftersträva i möjligaste mån. Vid utformandet av intervjufrågorna bestämde vi oss för att börja med några introduktionsfrågor för att på så vis få en översikt över pedagogernas erfarenheter, vi tänkte oss att svaren kunde skilja sig utifrån hur länge de arbetat. Efter introduktionsfrågorna valde vi att indela resterande frågor i två områden: definition/metod och historik. Under intervjuerna hade vi bestämt oss för att vi skulle ställa följdfrågor för att kunna få ännu utförligare svar.

Under området definition/metod har vi nedskrivit frågor om hur pedagoger definierar koncentrationssvårigheter, hur man kan förmildra och förebygga koncentrationssvårigheter och hur pedagoger anser att en optimal klassrumsmiljö skulle kunna se ut. Vi ställde även frågor om det finns andra personer än pedagoger som är viktiga i arbetet för att förmildra och förebygga koncentrationssvårigheter. Vårt syfte med dessa frågor var att försöka skapa oss en bild av hur arbetet med den aktuella problematiken ser ut utifrån pedagogernas syn

Under området historik har vi nedskrivit frågor om problematiken kring koncentrationssvårigheter har förändrats, hur arbetssituationen ser ut nu jämfört med hur den t.ex. såg ut när pedagogen började sin yrkesverksamma karriär. Under området ingår även frågor som rör pedagogernas utbildning och fortbildning. Tanken med frågorna under området historik är att vi skall kunna skapa oss en uppfattning om problematiken och förutsättningarna har förändrats.

Den övergripande tanken med att dela upp intervjun i olika områden var att strukturen skulle bli tydligare och att analysen skulle bli lättare när frågorna var åtskilda. Efter pilotstudien kom vi fram till att antalet frågor var lagom, vi fick dock många uppslag till relevanta följdfrågor.

4.7 Genomförande

Efter att vi fått klartecken av pedagogerna att de ville delta i vår intervjuundersökning så sände vi dem intervjufrågorna samt brevet (se bilaga 3) där vårt syfte i korta ordalag beskrevs och upplysning att informationen de ger oss förblir anonym och kommer att förstöras efter examensarbetets slut.

Under intervjuerna medverkade endast en av oss, vi genomförde dock fyra respektive tre intervjuer var. Detta på grund av den knappa tid vi hade till vårt förfogande för examensarbetet. Vi är väl medvetna om både för- och nackdelar med att vara ensam intervjuare respektive två intervjuare. Vi tyckte dock att fördelarna vägde över, det vill säga att vi ansåg det viktigare att intervjua fler pedagoger än att vi båda medverkade.

Under intervjuerna lät vi informanterna bestämma både tid och plats. Var någonstans som intervjuerna utförs har enligt Stukát (2005:40) betydelse, han poängterar att intervjun skall hållas på en plats där informanten känner sig lugn och ohotad. ”Den intervjuade bör få välja.” (Stukát, 2005:40).

Vi använde oss av ljudinspelare under intervjuerna trots att vi är medvetna om att informanten kan uppfatta ljudinspelning som besvärande. Patel och Davidsson (2003:83) menar att de flesta informanter accepterar att intervjun spelas in men att det kan påverka svaren negativt, det vill säga att informanterna försöker svara så logiskt och förnuftigt som möjligt. De menar vidare att personer kan börja prata mer spontant när ljudinspelaren stängs av. Under intervjuerna antecknade vi inte någonting, enligt egen erfarenhet så kan lätt samtalet bli väldigt opersonligt om det ideligen skall antecknas och det blir svårt att hålla ögontakt. Det är även svårt att få ”flyt” i intervjun om man för anteckningar.

Det upplägg vi hade på vår intervju tillhör enligt Stukát (2005:39) den halvstrukturerade eller semistrukturerade intervjuformen. Vilket innebär att man har några huvudfrågor och kan därefter komma med följdfrågor under pågående intervju, följdfrågorna kan skilja sig från intervju till intervju. Med en halvstrukturerad/semistrukturerad intervju kan man komma väldigt djupt i ämnet och den intervjuades svar kan därför fördjupas. Denna typ av intervju kan därför se väldigt olika ut beroende på vem som intervjuar, det handlar om att den som utför intervjun skall var inläst på ämnet och ha god psykologisk förmåga.

4.8 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Stukát (2005:125) förklarar validitet som giltighet, det han då menar är att det som är mål att mäta verkligen mäts.

När en undersökning genomförs måste man enligt Patel och Davidsson (2003:98) veta om det finns en god reliabilitet, det vill säga en god tillförlitlighet. Stukát (2005:126) menar vidare på att det finns en hel uppsjö reliabilitetsbrister, bland annat så kan det röra sig om feltolkningar, yttre störningar, dagsformen hos den intervjuade, felskrivningar vid behandling av svaren och så vidare. För att kontrollera reliabiliteten kan intervjun på samma person upprepas, och detta i en tät följd, denna metod kallar han för test-retest-metoden. Med tanke på den tid vi hade på oss hade vi ingen möjlighet att genomföra två intervjuer med samma informant. Däremot anser vi att pedagogerna vid intervjutillfället svarade så sanningsenligt de kunde utifrån deras förkunskaper och förhållningssätt. Trost (2005:112) förklarar människan som en deltagare eller en aktör i en ständigt pågående process, och menar att svaren på frågorna därför kan förändras. Patel och Davidsson (2003:103) skriver också att reliabiliteten i en kvalitativ undersökning kan variera, detta med hänsyn till att den intervjuade personen kan ha ändrat sina åsikter som en följd av den tidigare intervjun som denna deltagit i. På grund av detta bör reliabiliteten ses utifrån den unika situationen som var vid intervjutillfället. För att stärka

reliabiliteten ytterligare använde vi oss av en pilotstudie och en ljudinspelare under intervjuerna för att inte gå miste om några detaljer.

Generaliserbarheten innebär enligt Stukát (2005:129) om resultatet som framkommit under undersökningen gäller endast den gruppen man intervjuat eller om det går att generalisera det till en större grupp.

4.9 Etik

Stukát (2005) skriver om vikten att tänka på de etiska aspekterna, han menar att de flesta undersökningar brukar ha något eller några etiska problem att handskas med. Stukát (2005:131-132) har i sin bok utgått ifrån HSFR:s Etikregler och kortfattat beskrivit dessa regler i fyra punkter. Utifrån dessa fyra punkter har vi skrivit om våra etiska aspekter.

Informationskravet

De pedagoger som ingår i intervjustudien upplystes innan intervjun att deras medverkande var frivilligt och att de när som helst fram till inlämningen av examensarbetet kan avbryta medverkan. Informanterna upplystes också att de när som helst under intervjun kan avbryta intervjun. Denna information skickades till de berörda pedagogerna innan intervjun genom ett brev (se bilaga 3) som skickades via e-post. Detta brev innehöll även arbetets syfte och frågeställningar.

Samtyckeskravet

Informanterna informerades både i brevet samt innan intervjun att deras deltagande var frivilligt.

Konfidentialitetskravet

Uppgifterna som informanterna lämnar kommer att vara konfidentiellt, pedagogerna kommer att anonymiseras i hela arbetet och pedagogernas namn är fingerade. Vi kommer att erbjuda de berörda pedagogerna att efter avslutat examensarbete erhålla ett exemplar.

Nyttjandekravet

Ljudupptagningarna från intervjuerna kommer inte att vara tillgängliga för någon annan än författarna till detta examensarbete. Ljudupptagningarna kommer efter godkännandet av examensarbetet att förstöras.

5 Resultat

Vi kommer i detta avsnitt redovisa resultaten utifrån de intervjusvar vi fått av pedagogerna, både i löpande text och med citat. Pedagogerna som vi intervjuat har olika lång erfarenhet i sitt arbete med elever, från 13 år till 38 år (se bilaga 1). Fem pedagoger arbetar med elever i grundskolans år 1-6 och de två specialpedagogerna arbetar också med elever i grundskolans år 1-6.

Pedagogernas definition av koncentrationssvårigheter

De flesta av pedagogerna uttrycker att de har svårt att definiera ordet koncentrationssvårighet med ett enkelt ord, de har snarare en förklaring på hur elever med koncentrationssvårigheter agerar eller inte. En av pedagogerna anser att det i vissa fall ligger hos pedagogen när man definierar koncentrationssvårigheter, han uttrycker det:

Koncentrationssvårigheter: det är ju alltså vi som definierar det utifrån den situationen som skolan fungerar (Yngve).

Pedagogerna har alla en tydlig bild över hur en elev med koncentrationssvårigheter agerar. De flesta talar om att elever som har svårigheter, tappar fokus och att de inte kan sortera bort sådant som stör dem. Eleverna kan inte hålla kvar vid sin uppgift i några längre stunder.

Någon som inte kan hålla kvar långa stunder med den uppgiften dom har, vill gärna titta på annat som rör sig eller om någon säger något, dom rör sig gärna för att kolla in andra (Tina).

En pedagog uttrycker att en elev som har koncentrationssvårigheter kanske inte alls har det i en annan miljö, men om koncentrationssvårigheterna uppkommer i både lek och lektion att det då är att beteckna som ett problem i skolan.

Kännetecknen för elever med koncentrationssvårigheter

En pedagog uttrycker att de elever som har koncentrationssvårigheter ofta har svårt att fokusera på det de gör och har svårt att bibehålla sig vid den uppgiften. Pedagogen tror också att eleverna har svårt att finna nytta i det de håller på med eller skall göra.

Dom är svåra att nå med en instruktion, för deras tankar finns ju oftast på ett helt annat håll, dom håller på med någon lapp, bryter av pennor.
Dom har svårt att sjunka ner i nuet (Yngve).

Alla pedagogerna talar om att de finns två typer av kännetecknen för elever som har koncentrationssvårigheter: de elever som är utåtagerande och de elever som är inåtbundna. De elever som är utåtagerande märker pedagogerna mycket lätt. ”*Om en utomstående kommer in i ett klassrum så är det lätt att se vilka det är som har den typ av problematik*”. Eleverna har svårt att sitta still, de kan vara ”*pratiga*”, ”*de rör sig hela tiden*” och de kräver pedagogens fulla uppmärksamhet. De intervjuade har alla en och samma uppfattning gällande att pojkar

oftast agerar på detta vis. En pedagog förklarade hur hon upplever de elever med utåtagerande beteende:

Dom är liksom som ”*fjärilar*” dom slår ner varsomhelst utan direkt tanke, det bara blir (Doris).

De elever som är inåtbundna eller ”*drömmare*” som pedagogerna också uttrycker det, är mycket svårare att upptäcka. Det görs först när pedagogen lärt känna eleverna och uppmärksammat att de inte har slutfört, utfört eller kanske inte har påbörjat sina arbeten.

Det kan vara svårt att avgöra om barnet är blygt eller drömmare, man måste känna barnet, drömmare tittar oftast uppåt medan blyga barn tittar neråt (Doris).

De elever som ”*drömmer sig bort*” lär sig dock hålla uppe blicken med tiden utan att pedagogen märker något av det. De flesta pedagogerna tycker att flickorna oftast har dessa kännetecken. Men några av pedagogerna påpekar också att det givetvis inte bara är flickor, utan menar att det ”*givetvis kunde vara pojkar också*” som var av detta slag.

Pedagogerna är överens om vilka kännetecken som pojkar respektive flickor oftast ”*bär på*”. Om det är fler flickor eller pojkar som har koncentrationssvårigheter skiljer sig svaren hos de båda skolorna. De tre pedagogerna från storstadsskolan anser att de inte ser någon direkt skillnad mellan könen en pedagog uttrycker sig ”*Jag kan inte säga att det är någon skillnad alls*”. Medan de fyra pedagogerna från landsbygden tycker att det är övervägande pojkar som har koncentrationssvårigheter. Alla pedagoger uttrycker sig kort och bestämt ”*Helt klart pojkar*”.

Vad som kan orsaka koncentrationssvårigheter

Enligt några pedagoger finns det elever som har en diagnos, en pedagog tar också upp den faktorn att eleven helt enkelt kanske inte är skolmogen nog, och därför upplevs att ha koncentrationsproblem.

En annan pedagog talar om vikten med att eleverna kommer i tid till lektionerna och att de äter ordentligt på morgonen, för att de ska ha ”*energi nog*” att klara av att vara fokuserad under dagen. Fyra av de sju intervjuade pedagogerna påpekar att elevens familjeförhållande har betydelse. Har eleven t.ex. på morgonen innan skolan grälat med sina föräldrar, om föräldrarna skall gå isär, om barnet inte får uppmuntran hemifrån och om eleven har dåligt självförtroende så kan detta givetvis inverka på elevens koncentrationsförmåga i skolan. I nära relation till familjen finns vännerna. Enligt de fyra pedagogerna framkommer att koncentrationen försämras om eleven har kamratproblem eller om det är en dålig sammansättning av klassen så kan även detta göra att det uppstår koncentrationssvårigheter. Det gäller att som pedagog se orsaken till problemet, en pedagog uttrycker sig:

Koncentrationsproblem uppstår om det är en konflikt med kompisarna, det viktiga är att se hela problemet så att man inte stirrar sig blind på att ”*Pelle*” är stökig på lektionerna (Doris).

Två av pedagogerna talar också om samhällets påverkan. Idag kan samhället upplevas stressigt ”*allt skall gå så snabbt*” detta medför att eleverna blir stressiga och att de till exempel inte vill sitta en längre tid med ett och samma ”*matematiktal*” för att arbeta med det, utan lägger hellre detta åt sidan. En pedagog talar också om att det i dagens samhälle alltid skall vara så lustbetonat och det medför att många elever ”*ger upp*”. Finns inte intresset hos barnen så är det svårt att få deras uppmärksamhet och uppgiften blir svår att genomföra.

Några pedagoger talar om alla intryck i klassrummet och att dessa har betydelse för en del barn. Finns det för mycket stimuli på väggarna eller i klassrummet kan eleverna tappa fokus på uppgiften de skall utföra.

En del har större behov av att det är mindre saker som är framme som eleven ser och hör (Tina).

Även ljudnivån kan få barnen att tappa koncentrationen. Är det för hög ljudnivå i klassrummet eller annat ljud såsom ett brummande ventilationssystem eller dylikt kan detta påverka, störa och oroa eleverna. Framförallt påverkas de elever som redan har koncentrationssvårigheter av hög ljudnivå negativt. En pedagog uttalar sig också om att dålig luft i klassrummet kan leda till att eleverna inte orkar och därför tappar koncentrationen.

Alla pedagoger påpekar vikten av att bygga en så bra relation som möjligt med eleverna för att på så sätt skapa trygghet. Det är även viktigt att uppmuntra eleverna.

Barn med koncentrationssvårigheter har ofta lättare att knäcka bra idéer för tankarna flyger så snabbt i huvudet, många av de stora idéerna i historien kommer ju ifrån kaos. Många stora forskare och stora tänkare genom tiderna har haft läs- och skrivsvårigheter, koncentrationssvårigheter etc. och det tycker jag man skall berätta för barnen (Doris).

Gemensamt för de båda manliga pedagogerna är att de anser att läraren har en stor betydelse i arbetet med att få eleverna koncentrerade. Arbetar pedagogen på ett lustbetonat sätt och med entusiasm för sitt yrke fångar detta eleverna och får dem fokuserade under lektionen. De båda manliga pedagogerna anser att det är viktigt att som pedagog vara självkritisk och inte bara se eleverna som bärare av problemet. Den manliga pedagogen från landsbygdsskolan uttrycker sig:

Det är så lätt att bara fokusera på barnen, men står det en ganska ointressant figur där framme och pratar om ointressanta saker så får man försöka vara självkritisk innan man börjar prata om koncentrationssvårigheter på barnen (Yngve).

Har man koncentrationssvårigheter hos den ene läraren men funkar perfekt hos den andra läraren så kan man ju fundera på var verkligen problemet ligger någonstans (Yngve).

Den manliga pedagogen från storstadsskolan uttrycker sig följande:

Det kan vara läraren som inte fixar att göra en undervisning som lämpar sig till den gruppen (Krister).

Hur kan man förebygga och förmildra koncentrationssvårigheter

En av pedagogerna talar om att lektionerna inte bör vara längre än 40 minuter. Detta för att eleverna skall kunna vara fokuserade under hela lektionen, oavsett om det är ett och samma ämne eller om det bryts upp för ny lektion. En ”break” är enligt pedagogen ett måste för att orka hålla ångan uppe.

Två av pedagogerna uttalar att eleverna behöver en lugn och trygg miljö och en trygghet där de är bekanta med arbetsformen. Vidare tycker två andra pedagoger att pedagoger bör hålla korta, långsamma men också tydliga instruktioner, detta för att eleven skall ”orka” hålla fokus under hela genomgången. Efter genomgången behöver pedagogen också gå runt till eleverna för att se om de verkligen har förstått innebörden med uppgiften. En pedagog påpekar också att det är viktigt att se till att eleverna har lagt allt som de kan ”pilla” med åt sidan, så att fokus läggs på instruktionerna med en gång.

Fångar du dom de här första minuterna så att dom känner sig säkra på vad som förväntas och vad som ska göras, då kan ju en del av oron försvinna (Yngve).

Gemensamt för alla pedagoger är att de talar om rutiner, struktur och tydlighet då elever som har koncentrationssvårigheter oftast inte kan jobba så mycket på ”egen hand”. Eleverna har svårt att hålla fokus och om de då får många valmöjligheter kan detta försvåra det för dem. En del elever behöver tydligare uppgifter och mer strukturerade lektioner än andra. Tre pedagoger säger:

Det finns de elever som behöver ha så mycket struktur, att de har alla momenten som skall genomföras under dagen i numrerade lådor i sina bänkar (Krister).

En del får lektionsplanering, vissa räcker det att man gör upp för hela dagen och andra för hela veckan (Nina).

Att ha samma färg på alla böckerna i samma ämne (Nina).

För övrigt så talar pedagogerna om sådan struktur som att upplysa eleverna om vad som kommer att hända under lektionen eller dagen. De elever som har koncentrationsproblemen kan pedagogerna behöva ge en ”hjälpande hand” och ibland ”fånga upp dem”. Elever kan behöva någon som ”lägger en hand” på dem inte bara för att de skall komma ihåg att arbeta vidare, utan också för närheten och ”lugnet” detta kan ge. Två pedagoger säger:

Många elever gillar när man tar på dom – de blir lugna, det gör jag ganska mycket (...) en del behöver att man sitter intill dem, helst en liten stund varje dag eller några gånger i veckan, eleven kan få mer gjort på dessa 10 minuter än på hela veckan (Nina).

Jag började ta en högljudd elev på ryggen under teatern och det fick han att slappna av och han sa inte ett ord, närhet! (Agneta)

En pedagog berättar att eleverna skall jobba i sin egen takt, men att alla elever faktiskt inte har någon egen takt. Därför behöver pedagogen ständigt ha uppsikt över klassen för att kunna *"fånga upp och pusha på"* de elever som behöver detta. Alla pedagoger tycker att det är viktigt att uppmuntra eleverna, så att det inte blir fokus på när eleverna bara gör misstag eller är okoncentrerade. Två pedagoger säger:

Man försöker putta på lite *"å vad fint du jobbar"* så fort jag ser att dom jobbar bra, så att de känner igen stunderna när de koncentrerar sig så att man inte bara fokuserar på när de inte koncentrerar sig (Nettan).

Nära kontakt så att de känner att jag bryr mig om dom – jag lyssnar på dig och jobbar för dig (Agneta).

En pedagog talar om vikten med att ha en dialog med eleverna, och att de elever som har koncentrationssvårigheter ofta är väldigt medvetna om sina problem och med en dialog så blir det lättare för dem att förstå och att vara delaktiga.

Det är viktigt att lyssna på vad de är intresserade av. Att de får vara med att bestämma och känner sig delaktiga. De måste vara mer delaktiga än de *"vanliga"* barnen, man måste visa större engagemang (Agneta).

Den manliga pedagogen från storstaden anser att det är viktigt att vara flexibel som lärare *"om det är något som går fel så skall man redan ha plan-B planerad"*. Vidare menar de båda manliga pedagogerna att det är viktigt som pedagog att vara väl förberedd inför lektionen, att som lärare vara påläst och nå ut med kunskapen till eleverna. De säger:

Pratar jag svensk historia och gör det engagerat och kunnigt, då kan jag fånga upp alla om jag berättar på ett intressant sätt (Yngve).

Är man påläst så kan du hålla ögonen på klassen och inte ner på pappret, så att man kan fånga upp dem och att förekomma än att förekommas (Krister).

Enligt pedagogerna har klassrumsmiljön stor betydelse för elever som har eller riskerar att få koncentrationssvårigheter. Genom att skapa en god klassrumsmiljö så kan man förebygga och förmildra koncentrationssvårigheter. Pedagogerna påpekar att det är viktigt hur och var eleverna sitter i klassrummet. Vissa elever med koncentrationssvårigheter behöver sitta nära pedagogen för att få en klapp på axeln och känna sig trygga, medan andra elever med koncentrationssvårigheter har behov av att sitta så långt bort som möjligt ifrån läraren. Vissa elever med behov att röra på sig placeras enligt pedagogerna lämpligen nära dörren så att de på ett lätt sätt kan lämna klassrummet för att ta en *"bensträckare"*. Fördelen med att placera en elev nära dörren är att det inte skapar oro i klassen när eleven behöver röra på sig. Ett klassrum som har allt för mycket intryck och orosmoment såsom knarrande stolar och dylikt kan vara otroligt ansträngande att vara i för en elev som har koncentrationssvårigheter. Det framkommer också av en pedagog att klassrummet skall vara funktionellt uppbyggt, att eleverna har sina egna bänkar att förvara sina saker i, och inte lådor.

Det är ju urdukt med bord och förvaringslådor, det är ju mycket bättre med en bänk så dom slipper springa omkring, det blir bara rörigt och oroligt (Nettan).

Två andra pedagoger anser att det inte skall vara för mycket på väggarna men inte heller för kalt. Det skall enligt deras erfarenhet och forskning som de tagit del av vara varma färger i klassrummet och trevligt inrett klassrum som är inbjudande. Samtidigt menar en annan pedagog att ett klassrum kan vara utformat utefter ett inlärningsyfte. Två pedagoger säger:

I vissa klasser kan det vara väldigt bra att du har vokalerna uppsatta, för ju oftare du ser en sak ju mer går den in så det är ju sådana aspekter också (Krister).

Ha grejer uppe som ger värme som blommor, färger, gardiner – hemtrevligt och värme, inte för kallt så det blir sjukhus (Nina).

En pedagog berättar att hon inte har så stort klassrum så hon arbetar istället med skärmar som avgränsar, skärmarna är blå och används i lugnande syfte. Hon har även någon enstaka röd skärm, rött är till för de elever ”som somnar” då dessa fungerar i uppiggande syfte. Denna pedagog använder sig också av blåa oh-blad som läggs på text och även mycket blått på datorn till de elever som tycker att bokstäverna ”dansar”, bokstäverna slutar då dansa och det förenklar elevens läsning. Blått som färg är enligt pedagogen lugnade. Andra hjälpmedel som en pedagog tar till är att de elever som vill ha musik kan få använda sig av mp3-spelare.

Vision om det optimala klassrummet

Pedagogerna har alla en vision om hur det perfekta klassrummet skall se ut. Gemensamt hos alla pedagogerna är att de vill ha ett stort klassrum som lämpar sig till den undervisning som de utför, dessutom skall det finnas intilliggande rum som kan inredas på olika sätt, detta eftersom eleverna fungerar olika och har varierande behov. De förslag som kom upp hos pedagogerna är ett tyst rum, ett rum där de tillåts att lyssna på musik, rum med starkt respektive svagt ljus och även ett rum där eleverna kan ges möjligheten till att sitta själva. En av pedagogerna säger:

Harmoni är ju att utforma klassrummen så bra som möjligt genom att lokalerna är anpassade till undervisning, du har möjlighet att ha ditt material nära dig och tillgång till verktyg som kan få barnen fokuserade såsom de interaktiva tavlorna ”smartboard”(Krister).

En önskan finns från en pedagog att eleverna skall få tillgång till varsin laptop med tillhörande hörlurar. Möblerna skall för övrigt vara funktionella och inte ”låta” då detta kan störa elevernas koncentration.

En annan önskan hos tre av pedagogerna, alla från skolan i storstaden, är att klasstorleken skall minska så att pedagogen hinner med sina elever.

För det här nya med inklusion och att man dessutom ökade klasstorleken det går ju egentligen emot varandra kan ju jag tycka. (...) Så inkludering det är jättebra men inte att ha så många i klassen, klasstorleken måste bli mindre (Nettan).

Samarbete med föräldrar

De flesta pedagogerna talar om vikten av ett bra samarbete med hemmet eftersom att detta anses vara den viktigaste delen i elevernas liv. Detta resulterar i fler möten och tätare kontakt med hemmet än vad pedagogerna har med de elever som inte anses ha koncentrationssvårigheter. Kontinuerlig dialog med hemmet är viktigt för att försöka finna ett mönster när och i vilka situationer eleven visar prov på koncentrationssvårigheter eller bara för att eleven och föräldrarna skall få mer feedback. Tre pedagoger uttrycker sig:

Mer diskussion och mer föräldrar, ”vanliga” barn får bara feedback en gång/termin medan barn med koncentrationssvårigheter får det varannan vecka. De behöver mer ”push” för att orka hålla ångan uppe, de behöver push och beröm oftare (Nina).

Föräldrarna kan ju sitt barn bäst men sen om dom kan det bäst i det läget som vi har, vet man inte. Men dom känner ju sitt barn, och speciellt om det är saker som förändras snabbt då är det ju bra att veta (Krister).

Viktigt som pedagog att förmedla till föräldrarna om alla positiva sidor hos eleven och inte bara stirra sig blind på koncentrationssvårigheterna föräldrarna får höra så mycket negativt ändå (Doris).

Samverkan

Pedagogerna talar om nyttan de har av sina kollegor och sitt *arbetslag* då de kan ventilera och utvecklas, det är annars lätt att bli ”hemmablind”. Också i EHT (*elev-hälso-teamet*), i detta team finns det specialpedagoger, skolsyster, kurator, och psykolog. I detta forum diskuterar de ovan nämnda, om det finns något problem hos en elev och hur skolan på bästa sätt kan använda sig av de resurser som finns.

Andra specialpedagoger i kommunen är bra att kunna samtala med eller om de kan komma och observera, handleda och hjälpa mig. Man ser inte allt själv men står man bredvid och observerar så ser man mycket mer (Agneta).

Skolledningen är enligt pedagogen viktig i den aspekten att det är de som ger de extra resurser som behövs och att fortbildning kommer till stånd. Alla vuxna i barnets omgivning är viktiga: lärare, fritidspedagoger, specialpedagoger, även den övriga personalen i skolan så som vaktmästare och matsalspersonal. En pedagog talade om fördelen med att arbeta på en liten skola då de flesta pedagoger oftast har en personlig kontakt med alla elever. Detta leder till att eleverna känner trygghet och en del av de problem som uppstår under och efter rast minskar. Konflikter som uppkommer under rast kan få eleverna okoncentrerade under lektionen på grund av att de bär med sig problemet in i klassrummet.

Kompisrelationer har stor betydelse i barnens liv och det är därför väldigt viktigt att arbeta med dessa relationer. Det kan handla om allt från att sitta på ”rätt” plats i klassrummet till att föra samtal med eleverna. Har eleverna problem med kompisrelationer kan detta leda till koncentrationssvårigheter, det som krävs av pedagogen är att denna uppmärksammar förändring samt diskuterar med eleverna kring vänskap och kompisar.

Kompissamtal så att de får prata ut om det är någonting i relationen barnen emellan (Nettan).

Historik

Koncentrationsförmågan hos eleverna har enligt två pedagoger inte förändrats under åren som de arbetat inom skolan, men de hävdar ändå att skolresurser och synen på eleverna har förändrats. En pedagog berättade att klasserna kan skilja sig från år till år och att oroligheter kan bero på om en pedagog slutar eller att personkemin inte överensstämmer med klassen. De stora förändringarna sker i organisationen, till exempel om resurser blir indragna.

Det har ju egentligen inte med tidsaspekten att göra utan det har mer med omständigheterna runt omkring (Krister).

De övriga fem pedagogerna tycker att de ser en markant ökning i antalet elever som bedöms ha koncentrationssvårigheter från tidigare år. En pedagog tycker att barnen generellt sett har blivit mycket mer utåtagerande genom åren än vad de var tidigare. Pedagogerna som arbetar i en åldershomogen klass menar att detta kan ha en betydelse eftersom att eleverna inte lär sig samspelet på samma sätt som de gjorde tidigare, eleverna måste nu "*hävda sig*" för att höras och synas. En annan orsak till förändringen kan enligt samma pedagog vara att eleverna måste tillbringa så väldigt lång tid i skolan dels i en så stor barngrupp så att de inte får någon lugn och ro runt sig, och dels att gruppen oftast är åldersbunden.

Förr gick de hem på eftermiddagen och då var de ute på gården och lekte i blandade åldrar då lärde dom sig samspelet på ett annat sätt. Nu är dom ju på fritids många från sex på morgonen kanske till framåt fyra i varje fall och det är långa dagar att ständigt vara i stor grupp (Tina).

En av pedagogerna som anser att problematiken har förändrats genom tiden kan uttröna en stor skillnad. Enligt pedagogerna har fokus flyttats från att se alla fel som eleven gör till att numera lägga tonvikt på vad man som pedagog istället kan göra för eleven. En annan pedagog berättar att det var mer "*styr*" förut och att eleverna då inte fick gå sina egna vägar, nu vet man att alla elever har olika behov och måste utgå från dessa. Pedagogerna ansåg att en stor orsak till att det har skett förändringar i skolan är att samhället i sig har förändrats. Numera tänker de flesta människor på sig själva och på sitt egna, istället för att ta hand om andra som det tidigare var mycket mer vanligt att man gjorde.

Det har ju naturligtvis alltid funnits koncentrationssvårigheter men tidigare var de mycket bättre på att ta hand om varandra (Yngve).

Samhällets utveckling har enligt tre pedagoger lett till att eleverna agerar mycket mer "*egoistiskt*" idag än vad eleverna tidigare gjort. Eleverna upplevs vara mer ensamma och deras tankar kretsar oftast kring sitt eget ego. Även den stress som finns i samhället avspeglas på eleverna som många gånger har lika mycket aktiviteter på sitt schema som de vuxna. Det upplevs också finnas fler problem i samhället och familjelivet är mer trassliga, detta kan vara en orsak till att barnen blir mer ensamma än tidigare.

Elever känner sig längre inte som medlemmar i gruppen, de känner inget stöd i gruppen och de är heller inte beredda att gå in och stödja gruppen (Yngve).

En av pedagogerna tycker sig se en skillnad i elevernas mognad, och att den har förändrats över tiden framför allt hos pojkarna. Pedagogerna tycker att eleverna upplevs som mer omogna idag än tidigare. Detta kan enligt pedagogerna vara för att barnen har för många ”*bullar i skallen*” deras orientering i tid och rum är sämre och har inte samma inseende på sin tillvaro, detta skapar en ”*slags inre oro*”.

Dom är väldigt, väldigt vilsna vet ofta inte vad dom har för något telefonnummer eller personnummer och pappa heter pappa? (Yngve)

Skolan har idag inte heller de resurser som fanns tidigare i verksamheten, det har blivit allt fler indragningar under de åren som har gått, och det är inte längre lika hög lärartäthet som för några år sedan. Detta resulterar i att pedagogerna bär ett större ansvar och en ökad arbetsbörda.

Resurserna har minskat vilket är katastrof det är ju i och med kommunens besparingar och synsätt, dom som bestämmer har inte varit i verksamheten och förstår inte vad besluten får för någon konsekvens i verkligheten (Doris).

En pedagog uttrycker förändringen i lärarens yrkesroll som en av orsakerna till att det skett en förändring. Nu krävs det så mycket mer av pedagogerna än att ”*bara*” vara lärare, det är utvecklingssamtalen, IUP, åtgärdsprogram och nu snart skall det även vara skriftlig bedömning på alla barn, detta leder till allt fler möten. En sak som hon också tillägger är att det har underlättat en hel del att se eleven, då samarbetet med annan personal har blivit kontinuerlig. Detta är väldigt bra då man har fler ”*ögon*” på eleven och ser dem då från olika håll och olika vinklar. I och med att det inte nu längre finns något högre elevgränsantal som det tidigare gjorde kan detta leda till att skolklasserna kan vara alltför stora, en av pedagogerna tycker att det optimala elevantalet är 20 st. detta eftersom att det nu mer sker en inkludering.

Utbildning

Ingen av de berörda pedagogerna har under sin utbildning berört ämnet koncentrationssvårighet tillräckligt enligt dem själva. Det kunde handla om någon föreläsning och någon litteratur. Någon typ av vidareutbildning har de flesta och det är framför allt småföreläsningar och kurser som de gått under åren, men alla på frivilligbasis. Två av pedagogerna har vidareutbildat sig till speciallärare och en pedagog har tagit en 10p kurs men alla på egna initiativ. En pedagog berättade att de har ett fortbildningskonto på skolan och dessa pengar används till frivilliga kurser. Två av pedagogerna uttrycker att de genom sin livserfarenhet fått sig utbildning kring ämnet.

Skolan är ju definitivt en institution som inte passar alla. De som i skolan var rörliga och hade koncentrationssvårigheter, är idag småföretagare, försäljare och en massa kreativa yrken. De kan vara fulla av idéer som de inte får utlopp för i skolan (Yngve).

6 Diskussion

Definitionen

Koncentrationssvårighet definieras enligt pedagogerna när en elev tappar fokus och inte kan hålla sig till en uppgift i längre stunder. Kadesjö (2001:22) menar att det finns två olika typer, de primära och de sekundära koncentrationssvårigheterna. När en elev har sekundära koncentrationsproblem innebär detta att problemen är situationsbundna. Det Kadesjö kallar för primära koncentrationssvårigheterna är enligt honom de som är medfödda. Vi anser dock i likhet med pedagogerna att det är svårt att definiera ordet koncentrationssvårigheter.

Kännetecknen

Kadesjö (2001:25) anser att de främsta kännetecknen hos elever med koncentrationssvårigheter är uppmärksamhetsstörning, impulsivitet, svårigheter att uppfatta instruktioner och svårigheter med att finna rätt aktivitetsnivå. Det pedagogerna också tillägger utöver det som Kadesjö tar upp är att de tror att eleverna har svårt för att finna nyttan i det de håller på med. Detta är en väsentlig bit som blivande pedagog att ta med sig ut i arbetslivet. Det går att läsa i litteraturen och i det pedagogerna säger att det finns två olika sorters agerande för de elever som har koncentrationssvårigheter, dels de som är inåtbundna och de som är utåtagerande. Elever som är utåtagerande är väldigt lätta att uppmärksamma då de gör "väsen" av sig och "lever och far". De elever däremot som är inåtbundna även kallade "drömmare" är mycket svårare att upptäcka, därför är det enligt pedagogerna av stor vikt att lära känna eleverna så att dessa problem kan upptäckas i tid. Det är först när man ser att eleven inte slutfört, utfört eller kanske inte ens har påbörjat sitt arbete. I resultatet går det att läsa att pedagogerna tycker att det är viktigt att lära känna eleverna för att kunna tyda om eleven är koncentrerad eller ej. Det är lätt att bli lurad genom att bara avläsa elevernas kroppsspråk, i allra högsta grad "drömmarna" som många gånger "lär sig" att se koncentrerade ut.

Klassrumsmiljö

Enligt pedagogerna har klassrumsmiljön stor betydelse för elever som har eller riskerar att få koncentrationssvårigheter. Genom att skapa en god klassrumsmiljö kan man förebygga och förmildra koncentrationssvårigheter. Pedagogerna kom med flera förslag om hur man kan konstruera ett klassrum på bästa möjliga sätt, även i litteraturen går det att utläsa samband med klassrummets uppbyggnad och elevers koncentrationsförmåga.

Andersson (2002:72) skriver att ett opersonligt klassrum kan försvåra lärandet för eleverna som behöver en individuell handledning, detta eftersom att eleverna behöver en lugn och trygg miljö. Samtidigt skriver Gillberg (2005:146) att klassrummet skall inredas med så lite som möjligt på väggarna, och att det som inte är relevant i ett klassrum skall tas bort. Två av pedagogerna talar också om interiören och hur det skall vara på väggarna. Dessa belyser att de både genom egen erfarenhet och genom forskning som de läst kan se att det förmildrar om klassrummet har varma färger och om klassrummet är trevligt inrett. Övriga saker som pedagogerna tar upp som kan orsaka koncentrationssvårigheter är hur eleverna är placerade, ljudnivån och dålig luft. Vissa elever behöver tydlig struktur både i klassrumsmiljön och i undervisningen, eleverna har dock behov av olika former av struktur. Några pedagoger talar

om att eleverna kan behöva allt från ett dagsschema till numrerade lådor där eleven steg för steg kan följa vad denna skall göra under lektionen respektive dagen.

Både Olsson och Olsson (2007:54) och Kadesjö (2001:185) skriver att det går att förebygga och förmildra för elever genom att placera dem rätt i klassrummet. Kadesjö anser att eleverna bör kunna ha ögonkontakt med läraren. Han tycker också att det är bäst att placera eleverna utefter en vägg, detta för att slippa den nyfikenhet som annars kan uppkomma hos eleven. Olsson och Olsson anser att det går att förebygga för elever med koncentrationssvårigheter genom att placera eleven bredvid en så kallad ”strukturerad” elev. Vidare anser Kadesjö att man skall vara försiktig med att byta placering i klassrummet på elever med koncentrationssvårigheter. Pedagogerna kommenterar också att det är viktigt med placeringen på eleverna, men att det inte går att förutse vad som är rätt placering för den ena eller andra. Detta är individuellt och som pedagog får man testa sig fram. Eftersom att det som gäller för den ena eleven helt kan skilja sig ifrån den andra. Det vi dock har förstått är att en bestämd placering verkar vara nödvändig för att eleven skall känna tillhörighet och trygghet, då det ofta återkommer att rutiner är av stor vikt.

Flera av pedagogerna talar om vikten av att hela tiden utgå ifrån varje elev, och att hitta ett sätt som underlättar utvecklingen och lärandet för eleven. Pedagogerna har därför en vision om det optimala klassrummet som skulle kunna förebygga och förmildra för eleverna med koncentrationssvårigheter. Det skall vara ett stort klassrum där lokalerna är anpassade till undervisning, med intilliggande rum som kan inredas på olika sätt. Att klassrumsmiljön skall ha en enkel, hemtrevlig inredning, varma färger på väggarna och att väggarna är utan massa onödigt stimuli. Eleverna skall ha bänkar, samt att eleverna har varsin laptop med tillhörande hörlurar. Och med ett elevantal på högst 20 elever, som en av pedagogerna uttryckte som ”*det optimala elevantalet*”. Om nu det optimala klassrummet skulle kunna återskapas efter de kriterier som pedagogerna har. Hade elever då blivit mer fokuserade och hade då koncentrationssvårigheterna försvunnit? Eller kan det kanske handla om att pedagogerna också hade blivit mer motiverade om de skulle få ett klassrum som var utformat efter den undervisning som de utför? Det är enligt oss en utopi att tro att man skulle kunna skapa det optimala klassrummet så att alla koncentrationssvårigheter försvinner men ändå ett mål att försöka uppnå.

Pedagogens roll

Några av de intervjuade pedagogerna talade om samhällets inverkan på dagens barn och ungdomar, de menade på att barn och ungdomar vill att allting skall gå snabbt. Att barn och ungdomar vill att allting skall gå snabbt kan, enligt oss, bland annat ha att göra med det allt stressigare samhälle vi lever i. En av pedagogerna betonade att elever också vill att allt de företar sig skall vara lustbetonat vilket i så fall innebär att uthålligheten när en elev arbetar med vissa skolarbeten blir bristfällig. Kadesjö (2001:18) betonar att elevers motivation är ytterst relevant för att de skall kunna koncentrera sig. Som pedagog är det alltså viktigt att ge eleverna uppgifter som de anser meningsfulla. Olsson och Olsson (2007:13) skriver att barn med svåra koncentrationssvårigheter kan vara koncentrerade om de får uppgifter som de anser vara meningsfulla. De menar också på att barn och ungdomar kan vara koncentrerade när de arbetar i hemmiljö men får koncentrationssvårigheter när de arbetar i skolan.

Ladberg (1994:134) skriver att det är av stor vikt för pedagogen att skapa goda förutsättningar för att skapa sig möjligheten till att kunna undervisa. Det hon antyder är att man som pedagog

skall ta sig tid till att se ”*hela*” eleven och ge eleven bekräftelse. Detta för att godare kontakter skall kunna knytas och som resulterar i ett tryggare och lugnare klimat. Kadesjö (2001:182) tar även han upp vikten av pedagogen och hur stor del denna har i elevers liv, inte allra minst hos de elever som har koncentrationssvårigheter. Nackdelen som Kadesjö talar om är att de elever som har koncentrationssvårigheter ofta irriterar pedagogen så att en destruktiv relation kan skapas. Det är därför viktigt som pedagog att försöka bortse från elevens dåliga uppförande för att i förlängningen underlätta för hela gruppen och få eleven trygg. Pedagogerna tar alla upp att de anser att det är viktigt att man som lärare ser eleven och att en god relation underlättar arbetet med att fånga upp eleverna i ett tidigt stadiet. Man skall som pedagog inte bara ”*fånga upp*”, utan pedagogerna påpekar också att det är viktigt att uppmuntra, ”*pusha*” dem och att vara noga med att berätta för eleverna när de gjort bra ifrån sig. En elev med dåligt självförtroende får lättare koncentrationssvårigheter vilket går att undvika i viss mån om man uppmuntrar eleverna och berättar hur bra de är. Att ha en god kontakt med hemmet kan vara bra då deras grundtrygghet, i vilket fall borde, byggas härifrån.

En intressant iakttagelse är att de båda manliga pedagogerna anser att pedagogens roll har oerhört stor betydelse för att få eleverna koncentrerade. De menar båda på att lärarens entusiasm smittar av sig på eleverna och att det är viktigt att pedagoger är självkritiska och inte enbart lägger problemet med koncentrationssvårigheter hos eleven. De manliga pedagogerna lägger alltså i detta avseende problematiken på gruppnivå och organisationsnivå snarare än på individnivå. Olsson och Olsson (2007:13) beskriver att det krävs ännu mer av läraren för att motivera en elev med koncentrationssvårigheter och att de i högre utsträckning måste motiveras i nuet. Att tyda av både det som sägs i litteraturen och av pedagogerna så uppfattar vi att det hela handlar om att ha en positiv anda, vara engagerad och gå in i arbetsrollen på ett entusiastiskt sätt.

Undervisningsform

Gällande synen på undervisningsformen så ser vi av det som kan läsas ur litteraturen och det pedagogerna säger kring detta inte skiljer sig något nämnvärt åt. Enligt Olsson och Olsson (2007:55) inger det trygghet till elever med koncentrationssvårigheter om pedagogen inför fasta rutiner i skolan, detta håller pedagogerna också med om. Pedagogerna tar också upp struktur flera gånger under intervjun som ett viktigt verktyg vilket man också kan läsa att Ogden skriver om. Han menar på att struktur är central, och att strukturen i undervisningen är till för att underlätta elevens lärande och den sociala anpassningen. Det gäller dock enligt Ogden att pedagogen själv är strukturerad för att kunna föra strukturerade lektioner, det handlar om lärarens planering, både av undervisningen och av skolmiljön. Pedagogerna tar vidare upp att man skall hålla tydliga och korta instruktioner för att eleverna annars kan ha svårt för att hålla fokus, det blir dessutom ännu svårare om eleven har många valmöjligheter, ”*en enkel väg är en bra väg*”. Annat som en pedagog påpekar är att inte hålla för långa lektioner så att orken försvinner för eleverna. Olsson och Olsson skriver att elever med diagnosen ADHD ofta uppfattar lektionerna som för långa, och dessa elever kan man hjälpa med att de kan ta korta pauser, vilket medför att de får ny energi och förbättrar elevernas koncentrationsförmåga.

Nilholm (2007:85) och Andersson (2002:72) har uppfattningen att skolans struktur och organisation inte passar alla elever. Andersson anser att de stora klasserna skapar problem för elever som behöver enskilda instruktioner och tätare kontakt med pedagog. Fördelar med att dela upp elever i olika specialklasser och individuell undervisning är att gruppen blir mindre,

vilket innebär att kontakten mellan elev och pedagog blir tätare. Enligt både pedagogerna och ur litteraturen har vi förstått att motivation är grunden till att eleverna överhuvudtaget skall kunna bli fokuserade. Det är viktigt att eleverna förstår varför man måste lära sig vissa saker, kunskap föder kunskap. Så att utgå från de didaktiska grundfrågorna ”Vad? Hur? och Varför?” och vara tydlig med dessa för eleverna, hjälper förmodligen både eleverna och oss som verksamma pedagoger att utforma lektioner till allas förtjusning.

Vid analys av intervjuerna framkommer inga stora skillnader mellan storstadspedagogerna och landsbygdspedagogerna. Landsbygdspedagogerna framhåller de positiva sidorna av att skolan är, elevmässigt, relativt liten, de menar på att kontakten mellan pedagoger och elever generellt sett blir både tätare och personligare. Det vill säga att alla elever, mer eller mindre, har en personlig relation med samtliga pedagoger. Detta skapar enligt landsbygdspedagogerna en tryggare skolmiljö vilket är förebyggande mot att elever får koncentrationssvårigheter.

Några av pedagogerna tar upp dilemmat att vissa barn inte är skolmogna när de börjar skolan utan i högre grad är i behov av förskolepedagogik. Om barnet inte är skolmoget så kan det av pedagogerna missuppfattas och barnet bedöms ha koncentrationssvårigheter. Gillberg (2005:119) uppskattar att flickor generellt sett är 1-2 år före pojkarna i utvecklingen och föreslår att pojkar borde börja ett år senare i skolan än flickorna. Enligt Gillberg så vållar pojkar mer problem för omgivningen under uppväxten än flickor. Detta kan enligt Kadesjö (2001:68) bero på att pojkars uttryckssätt uppfattas mer stötande än flickornas uttryckssätt på grund av att pojkar i regel är mer utåtagerande än flickor. Det är också betydligt vanligare att pojkar får en diagnos än att flickor får en diagnos. Detta finner vi väldigt intressant men även oroväckande, vi tror att pojkarna till viss del diagnostiseras oftare på grund av att de är ”lättare” att lägga märke till.

Historik

Merparten av pedagogerna tycker sig se en markant ökning i antal elever som bedöms ha koncentrationssvårigheter. Det är däremot bara en pedagog som uttrycker att eleverna generellt sett har blivit mer utåtagerande. Pedagogen som uttrycker att elever blivit mer utåtagerande tror att det beror på att klassen numera är åldershomogen. Samma pedagog tror vidare att en åldershomogen klass skapar problem på så vis att eleverna i högre grad hävdar sig för att synas och höras. Hävda sig gör eleverna för att ”klättra” på hierarkin inom klassen.

En av pedagogerna ser en skillnad i att fokus har flyttats från att pedagogerna ser alla fel som en elev gör till att pedagogerna numera funderar på vad de kan göra för eleven. Här kan vi se likheter med det Persson (2007:143) beskriver om det relationella- respektive kategoriska perspektivet, det vill säga att de specialpedagogiska insatserna förflyttats åt det relationella perspektivet.

Flera pedagoger anser att eleverna numera agerar allt mer egoistiskt än vad de gjort förut och att det verkar som om eleverna är mer ensamma och splittrade. De menar på att det stressiga samhälle vi lever i avspeglar sig i skolan, barn och ungdomar har generellt sett fler aktiviteter och krav på sig vilket kan skapa en slags inre oro. Kadesjö (2001:15) menar på att detta kan medföra att vissa barn och ungdomar blir splittrade och upplever att de lever i ett kaos.

Slutsats

I resultatet framkommer att nästan alla åtgärder för att förebygga och förmildra koncentrationssvårigheter ligger på pedagogen såsom att skapa

- strukturerad och individualiserad undervisning,
- en lugn och trygg klassrumsmiljö,
- vardagliga rutiner
- motivationsskapande arbetssätt och uppgifter.

Eftersom alla dess åtgärder ligger på pedagogens ansvar så tror vi att det är viktigt att pedagogerna får stöttning av både arbetslag och skolledning men även tillgång till handledning. Vi tror vidare att det är viktigt att pedagoger får vidareutbildning inom området för att hålla sig uppdaterade och få ta del av nya idéer.

Några kloka ord att bära med sig i livet som verksam pedagog.

Skolan är ju definitivt en institution som inte passar alla. De som i skolan var rörliga och hade koncentrationssvårigheter, är idag småföretagare, försäljare och en massa kreativa yrken. De kan vara fulla av idéer som de inte får utlopp för i skolan.

7 Förslag till vidare forskning

Syftet är att undersöka pedagogers uppfattning av elever som bedöms ha koncentrationssvårigheter. I arbetet framgår det att åtgärder för elever med koncentrationssvårigheter kan ske på tre olika nivåer, individnivå, gruppnivå och organisationsnivå. Vi anser att det vore väldigt intressant med forskning på vilka insatser inom respektive nivå som ger bäst resultat i skolan.

Referenser

- Andersson, Inga (2002). *Samverkan – för barn som behöver*. Jönköping: HLS Förlag.
- Carlsson-Kendall, Gunilla & Olsson, Britt-Inger (2008). *Att lyckas – trots koncentrationssvårigheter*. Lund: Studentlitteratur
- Clark, Catherine, Dyson, Alan & Millward, Alan (1998). *Theorising special education: time to move on?*. London: Routledge
- Gillberg, Christopher (2005). *Ett barn i varje klass om ADHD och DAMP*. Stockholm: Cura Förlag
- Kadesjö, Björn (2001). *Barn med koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber AB.
- Ladberg, Gunilla (1994). *Alla barns skola? – att undervisa utsatta barn... och alla andra*. Rädda barnen förlag.
- Lpo 94 (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Fritzes.
- Nilholm, Claes (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- Ogden, Terje (1991). *Specialpedagogik – att förstå och hjälpa beteendestörda elever*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, Britt-Inger & Olsson, Kurt (2007). *Att se möjligheter i svårigheter - Barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder - att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, Bengt (2007). *Elevers olikheter – och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber AB
- Skolverket (2008) *Skolverkets lägesbedömning 2008 - Förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning*. Stockholm: Fritzes.
- Skrtic, Thomas (1995). *Disability and democracy: reconstruction (special) education for postmodernity*. New York: Teachers College Press
- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1

Namn:	Din ålder:	Arb.pedagog:	År nu:	Antal elever:
Krister (SS)	37 år	13 år	6	32 st
Tina (SS)	62 år	38 år	3	22 st
Nettan (SS)	59 år	38 år	1-3	
Nina (LS)	37 år	14 år	4-6	21 st
Yngve (LS)	58 år	27 år	4-6	20 st
Doris (LS)	59 år	34 år	1-3	23 st
Agneta (LS)	53 år	32 år	1-6	27 st

Utbildning:

Krister	SV/SO 1-7 lärare och tillval idrott
Tina	lågstadielärarytildning
Nettan	småskolelärare- och speciallärareutbildning, arbetar som specialpedagog
Nina	grundskolelärareutbildning 1-7
Yngve	klasslärareutbildning
Doris	småskolelärareutbildning, montessoriuutbildning, magisterexamen i pedagogik med didaktisk inriktning
Agneta	lågstadielärarytildning och speciallärareutbildning, arbetar som specialpedagog

SS = storstadsskola

LS = landsbygdsskola

Bilaga 2

Intervjufrågor för pedagoger

Introduktion

1. Hur gammal är du?
2. Hur många år har du arbetat som pedagog?
3. Vilken årskurs undervisar du i nu?
4. Hur många elever är det i klassen?
5. Vilken utbildning har du?

Definition/metod

6. Hur definierar du koncentrationssvårigheter?
7. Vad kännetecknar en elev med koncentrationssvårigheter?
8. Ser du någon skillnad/likhet mellan pojkar och flickor som bedöms ha koncentrationssvårigheter?
9. Är det flest pojkar eller flickor som enligt dig bedöms ha koncentrationssvårigheter?
10. Vad anser du kan framkalla koncentrationssvårigheter?
11. Vad kan man som pedagog göra för att förmildra och/eller förebygga koncentrationssvårigheter?
12. Hur förebygger och förmildrar du koncentrationssvårigheter?
13. Vilken undervisningsform anser du lämpar sig bäst för elever med koncentrationssvårigheter?
14. Vad skall man som lärare tänka på när man undervisar elever med koncentrationssvårigheter?
15. Hur ser den perfekta klassrumsmiljön ut för att förebygga och förmildra koncentrationssvårigheter?
16. Finns det andra personer än du som pedagog som är viktiga i arbetet med att förebygga och förmildra koncentrationssvårigheter hos eleverna? Vem?

Historik

17. Har problematiken kring koncentrationssvårigheter förändrats genom åren?
18. Hur ser din arbetssituation ut?
19. Har arbetssituationen förändrats under din tid som verksam pedagog?
20. Berörde ni ämnet koncentrationssvårigheter under utbildningen?
21. Har du gått någon vidareutbildning inom det aktuella området?
22. Har du behov av stöttning för att arbeta med barn som bedöms ha koncentrationssvårigheter?

Övrigt

23. Har du något att tillägga som inte kommit fram under intervjun?

Bilaga 3

Vi är två studenter som utbildar oss till lärare vid Göteborgs Universitet. Vi skall nu skriva den avslutande uppgiften inom lärarutbildningen som är vårt examensarbete och som ger oss vår lärarbehörighet. Arbetet motsvarar 10 veckors heltidsstudier och skall vara klart i januari 2009. Examensarbetets syfte är att undersöka hur pedagoger arbetar med elever som bedöms ha koncentrationssvårigheter. De viktigaste frågorna vi behöver få svar på är:

- Hur definierar pedagoger och forskare koncentrationssvårigheter?
- Hur kan man som pedagog förebygga och förmildra koncentrationssvårigheter?
- Har det skett någon förändring gällande problematiken kring koncentrationssvårigheter de senaste årtiondena?

För att kunna besvara dessa frågor behöver vi samla in material genom intervjuer med pedagoger från er skola. Intervjuerna kommer genomföras av Victoria eller Henrik på två skolor. Intervjun kommer att spelas in för att förenkla analyseringen. Du som pedagog kommer innan intervjutillfället att få tillgång till frågorna som vi utgår ifrån.

Alla pedagoger kommer att garanteras anonymitet. De skolor/enheter som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Du som pedagog har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående mailadresser eller telefonnummer:

Med vänliga hälsningar

Victoria Burlind
0702-518593
victoriaburlind@hotmail.com

Henrik Krook
0707-307687
hn_krook@hotmail.com

Handledare för undersökningen är Marianne Lundgren, Göteborgs Universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik 031 786 2269

Kursansvarig lärare är Jan Carle, docent, Göteborgs Universitet, Sociologiska institutionen 031 786 4792